

gemeente
Zoeterwoude

KLIMAATNEUTRAAL

CIRCULAIRE ECONOMIE

KLIMAATBESTENDIG

Duurzaamheidsprogramma

Zoeterwoude 2019 - 2022

gemeente
Zoeterwoude van
nature duurzaam

INHOUD

Voorwoord

Samenvatting en leeswijzer

Hoofdstuk 1: Ambitie en achtergronden

- 1.1 Ambitie Zoeterwoude duurzaam
- 1.2 Terugblik: evaluatie gevoerde duurzaamheidsbeleid
- 1.3 Duurzaamheidsstrategie: samenwerken en communicatie

Hoofdstuk 2: Kerndoelen, thema's en activiteiten

- 2.1 Kerndoelen
- 2.2 Thema's
- 2.3 Activiteiten

Hoofdstuk 3: Themakaarten duurzaamheid

- 3.1 Ruimtelijke en sociaaleconomische ontwikkeling
- 3.2 Energietransitie
- 3.3 Afval en afvalwater
- 3.4 Klimaatadaptatie, biodiversiteit, water- en groenbeheer
- 3.5 Mobiliteit
- 3.6 Gemeentelijke organisatie
- 3.7 Samenwerking en communicatie

Hoofdstuk 4: Monitoring

- 4.1 Landelijke monitoren beleid duurzaamheid: Zoeterwoude in de 'top-20'
- 4.2 Monitoring beleidsresultaten activiteiten
- 4.3 Monitoring en verantwoording en bijstelling van beleid

Bijlagen

- Bijlage I: Samenvatting duurzaamheidsactiviteiten begroting 2019-2022
- Bijlage II: Zoeterwoude in landelijke monitoring duurzaamheid
- Bijlage III: Overzicht maatregelen subsidieverordening duurzaamheid

VOORWOORD

Zoeterwoude, onze groene gemeente in het Groene Hart. Dat is het beeld en dat beeld willen we handhaven en versterken. Maar er is meer, want Zoeterwoude wil naast 'Weids en Groen' ook 'Ondernemend en Sociaal' zijn. Om dit allemaal te bereiken en te bewaren kan een evenwichtig duurzaamheidsbeleid niet worden gemist. Vraagstukken als klimaatverandering en eindigheid van grondstoffen en energie raken namelijk ook Zoeterwoude. Denk aan meer hoosbuien die extra eisen stellen aan riolering en waterberging. Of aan het aardgasvrij maken van woning en gebouwen, zodat we in 2050 een energie- en CO₂-neutrale gemeente kunnen zijn.

Ondernemend en sociaal betekent dat een goed ondernemersklimaat belangrijk is. Dat wie hulp of ondersteuning nodig heeft, die ook krijgt. Dat er voldoende woningaanbod is en dat er openbaar vervoer is. Ook hier zijn er talrijke relaties met duurzaamheid. Zoals ondernemers die hun bedrijfsvoering innoveren, energie en grondstoffen besparen en duurzame energie opwekken. Maar ook energievoaches die juist ook mensen met een smalle beurs helpen om de energierekening te verlagen.

De gemeente wil zelf het goede voorbeeld geven. Zie de zonnepanelen op het dak van het gemeentehuis en het afkoppelen van dit gebouw van het aardgas, geen chemische onkruidbestrijding maar wel LED-verlichting in straten. En tot slot door duurzaamheid mee te wegen bij inkopen en aanbestedingen door de gemeentelijke organisatie.

In dit duurzaamheidsprogramma leest u over onze ambities en acties. Met als doel ervoor te zorgen dat Zoeterwoude ook op lange termijn leefbaar is en nog leefbaarder wordt. Dat betekent dat we nu moeten investeren in de toekomst.

Doet u ook mee? Want dat staat voor mij als een paal boven water: we moeten er samen de schouders onder zetten. Door samen te werken, bereiken we veel meer. Alle hulp en eigen initiatief is belangrijk: van bewoners en bedrijven, politiek en ambtenarij, organisaties, scholen en sportverenigingen, dus ook van u. Ik hoor graag van u!

R. Bouter, Wethouder duurzaamheid

SAMENVATTING EN LEESWIJZER

Zoeterwoude heeft hoge ambities op het gebied van duurzaamheid en heeft ook een naam hoog te houden. Het eerste hoofdstuk benoemt als centrale ambitie dat de gemeente landelijk een plaats in wil nemen in de top 20 van meest duurzame gemeenten. Het eerste hoofdstuk bevat ook een korte terugblik op het de afgelopen jaren gevoerde duurzaamheidsbeleid. Er is een groot aantal activiteiten uitgevoerd voor verschillende duurzaamheidsaspecten. Zo zijn maatregelen getroffen om de biodiversiteit te vergroten, om de gemeentelijke organisatie te verduurzamen, bewoners en om ondernemers en anderen te stimuleren en ondersteunen om duurzaamheidsmaatregelen te treffen. Lokaal en regionaal wordt samengewerkt met een groot aantal partijen. Daarnaast is er aandacht voor nieuwe uitdagingen en ontwikkelingen, zoals de energietransitie. De laatste paragraaf van hoofdstuk 1 gaat in op de duurzaamheidsstrategie. Samenwerking met bewoners, ondernemers, organisaties en verenigingen staat de komende jaren centraal. Communicatieve en financiële instrumenten zijn daarbij belangrijk. Het wettelijk instrumentarium wordt voor de gemeente ingezet door met name de Omgevingsdienst West-Holland. Dit is de sturingsfilosofie.

Het tweede hoofdstuk gaat in op de drie kerndoelen Zoeterwoude klimaatneutraal, Zoeterwoude klimaatbestendig en Zoeterwoude circulair.

Het eerste kerndoel is klimaatverandering beperken met als einddoel 'Zoeterwoude klimaatneutraal'. Belangrijke activiteiten zijn het stimuleren van energiebesparing en het ondersteunen van opwekking van duurzame energie. De mogelijkheden die restwarmte biedt, zoals aansluiting op de warmteleiding uit het Rijnmondgebied, worden nadrukkelijk onderzocht.

Het tweede kerndoel is aanpassing aan klimaatverandering met als einddoel 'Zoeterwoude klimaatbestendig'. Daarvoor is onder andere nodig dat opvang en afvoer van regenwater (toename hoosbuien) goed wordt geregeld door riolerings- en waterbeheer.

Het derde kerndoel is het sluiten van materialenkringlopen voor bedrijven en voor bewoners met als einddoel 'Zoeterwoude circulair'. Dat betekent recycling en hergebruik en het verkleinen van de hoeveelheid restafval. Voorlichting is daarbij een belangrijk instrument.

In het derde hoofdstuk staan de zes thema's die in dit plan staan uitgewerkt: ruimtelijke en sociaaleconomische ontwikkeling, energietransitie, afval en afvalwater, klimaatadaptatie, biodiversiteit, water- en groenbeheer, mobiliteit en de gemeentelijke organisatie. Per thema is de ambitie genoemd, de huidige stand van zaken, prioritaire acties, wijze van monitoring en samenwerkingspartners.

Het slothoofdstuk gaat over monitoring en evaluatie van beleid. Deze vindt de komende jaren plaats op verschillende niveaus. Allereerst wordt Zoeterwoude vergeleken met andere gemeenten aan de hand van de scores op landelijke duurzaamheidsmonitoren. In de tweede plaats vindt jaarlijkse monitoring plaats aansluitend aan op de begrotingscyclus. En tenslotte wordt elke twee jaar het uitvoeringsprogramma kritisch geëvalueerd en op onderdelen bijgesteld. Immers, meten is weten.

HOOFDSTUK 1: AMBITIE EN TERUGBLIK

1.1 Ambitie Zoeterwoude Duurzaam

Duurzaamheid staat al een aantal jaren hoog op de agenda in Zoeterwoude. Het duurzaamheidsbeleid van Zoeterwoude is voor de eerste keer in zijn geheel omschreven in de Duurzaamheidsagenda 2011-2014. Dit beleid is geactualiseerd en geconcretiseerd in het Duurzaamheidsprogramma 2016-2017. In het Coalitieprogramma 2018-2022 is de ambitie opnieuw heel duidelijk verwoord: een plaats in de top 20 van meest duurzame gemeenten.

Ambitie: streven naar een plaats in de top-20 van meest duurzame gemeenten

Op lange termijn, in 2050, wil Zoeterwoude 'energieneutraal' en 'aardgasvrij' zijn en een circulaire economie, waarin 'afval' niet meer bestaat maar een grondstof is die nuttig gebruikt kan worden. Omdat het klimaat verandert, is bovendien aanpassing aan deze klimaatverandering met meer droge en meer natte periodes nodig. In het volgende hoofdstuk staat hoe bovenstaande ambitie in dit programma wordt uitgewerkt in drie (gelijkwaardige) kerndoelen:

- Zoeterwoude klimaatneutraal
- Zoeterwoude klimaatbestendig
- Zoeterwoude circulaire economie

Deze kerndoelen zijn door de politiek in besluiten neergelegd, vaak ook in regionaal verband (zoals het Energieakkoord Holland-Rijnland) of op nationaal niveau. Maar de overheid kan dit zeker niet alleen bereiken, verre van dat. Bewoners, ondernemers, organisaties en verenigingen hebben ieder zelf de verantwoordelijkheid om bij te dragen aan een leefbare gemeente en een leefbare planeet. De gemeente, maar ook bijvoorbeeld de Rijksoverheid, stimuleert en faciliteert de stappen op weg naar duurzaamheid. En wetgeving zoals vergunningverlening en handhaving, is een 'stok achter de deur' voor wie niet bijdraagt aan deze doelen.

1.2 Terugblik: evaluatie gevoerde duurzaamheidsbeleid

Wat is er afgelopen jaren bereikt in Zoeterwoude op het gebied van duurzaamheid? In de eerste plaats zijn en worden de wettelijke milieutaken in opdracht van de gemeente uitgevoerd door de Omgevingsdienst West-Holland. Daarbij gaat het om regelgeving ter bescherming van de kwaliteit van bodem, water en lucht, maar ook om externe veiligheid en geluidhinder. Dit vergt vergunningverlening, handhaving en advisering. Advisering en toezicht op energiematregelen is sinds 2015 een steeds belangrijkere activiteit geworden en krijgt prioriteit. De Omgevingsdienst adviseert voor Zoeterwoude ook bij ruimtelijke plannen, zodat milieu en duurzaamheid bij de planvorming aandacht krijgen. Ook voert de Omgevingsdienst subsidieregelingen van het gemeentelijke Duurzaamheidsfonds uit, waar bewoners, bedrijven en organisaties gebruik van maken voor investeringen in duurzaamheidsmaatregelen.

Naast de uitvoering door de Omgevingsdienst West-Holland heeft de gemeentelijke organisatie een groot aantal activiteiten opgepakt en uitgevoerd. Bijlage I geeft daarvan een overzicht.

Kort in vijf punten samengevat zijn goede vorderingen gemaakt voor de volgende onderwerpen:

1. *Het vergroten van biodiversiteit* door onder andere ecologisch beheer van de openbare ruimte en bloemrijke bermen, vergroening bedrijventerrein Grote Polder/Rijneke Boulevard samen met ondernemers, aanleg van natuurlijke oevers, herinrichting van de Elfenbaan en aangepaste

verlichting in het buitengebied. Dit onderwerp wordt de komende periode verbreed en geïntegreerd in het klimaatbestendig maken van Zoeterwoude;

2. *Verduurzaming van de gemeentelijke organisatie* door voertuigen op biodiesel, het energiezuinig en aardgasvrij maken van het gemeentehuis en onderzoek naar verduurzaming van andere gemeentelijke panden, beleid (in voorbereiding) voor en uitvoering van duurzaam (maatschappelijk verantwoord) inkopen en aanbesteden, toepassen van LED voor openbare verlichting en aanleg van gescheiden stelsels waarbij regenwater wordt gescheiden van rioolwater;

3. *Stimuleren en ondersteunen* van duurzaamheidsmaatregelen en duurzaam gedrag door bewoners, ondernemers en organisaties. Voorbeelden zijn de uitgebreide communicatie en voorlichting over afvalscheiding, het Duurzaam Bouwloket, duurzaamheidsleningen en subsidies voor regentonnen en groene daken en samenwerking met en voorlichting aan bedrijven over energiemaatregelen zoals de energiescans voor Midden- en Kleinbedrijf;

4. *Samenwerking intern, lokaal en regionaal*: de gemeente werkt goed samen met bijvoorbeeld ondernemersvereniging BIZ Grote Polder en de stichting Zoeterwoude Duurzaam 2030. Regionaal is er samenwerking met onder meer de Groene cirkels bijenlandschap en Water, Groene Alliantie Gemeenten, Holland Rijnland (Energie-akkoord), stichting Land van Wijk en Wouden, het Hoogheemraadschap Rijnland en woningcorporatie Rijnhart Wonen.

5. *Aandacht voor nieuwe uitdagingen en ontwikkelingen*. Zoeterwoude heeft werk gemaakt van het in beeld brengen van de noodzakelijke energietransitie (Energietransitie Strategie 2019, aanzet Warmtevisie), het klimaatbestendig worden in verband met klimaatverandering (pilot Zoeterwoude Rijndijk) en toewerken naar een circulaire economie (verminderen van restafval).

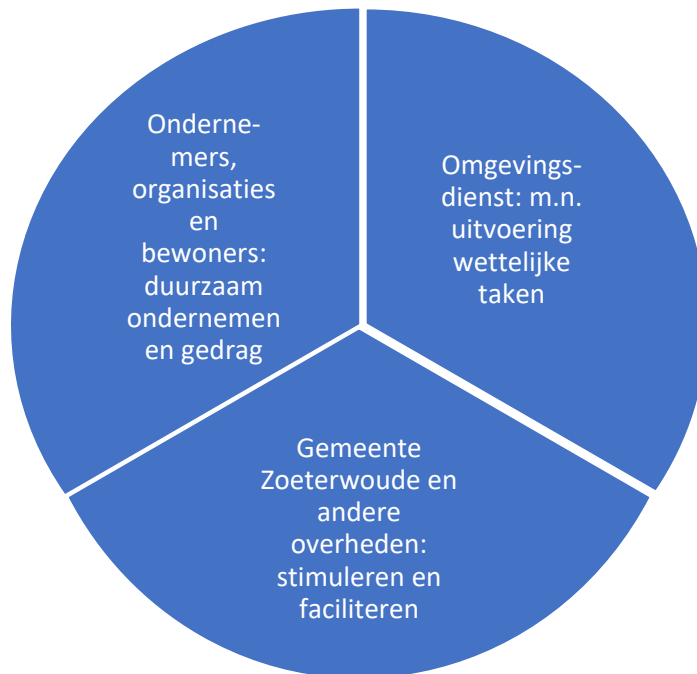
Met het bovenstaande staat Zoeterwoude er – zeker als kleine gemeente – er erg goed voor. Met een zeer klein ambtelijk apparaat wordt op een groot aantal onderwerpen concreet resultaat geboekt.

Uit een in 2016 uitgevoerde ‘Consultatieronde duurzaamheidsprogramma Zoeterwoude’ blijkt dat diverse partijen in Zoeterwoude ook nog een aantal wensen hebben. Eén daarvan was meer voorlichting over afvalpreventie. Ook werd gevraagd om meer met ondernemers kansen voor duurzaamheid te bespreken. En ook door subsidies voor ondernemers, ook voor ‘kleine maatregelen’ als laadpalen, elektrische fietsen en zelfs bijenhotels. Een belangrijke wens is ook om ambities en doelen beter te monitoren en concreter te maken. Deze onderwerpen zijn ter harte genomen en krijgen ook weer aandacht in dit beleid voor de komende jaren. Het onderwerp ‘concrete doelen en ambities’ staat in hoofdstuk 3 per thema uitgewerkt, monitoring is het onderwerp van hoofdstuk 4.

1.3 Duurzaamheidsstrategie: samenwerking en communicatie

Het duurzaamheidsbeleid zoals dat in dit plan aan de orde is, heeft grotendeels geen betrekking op uitvoering van wettelijke taken, maar op het benutten van kansen. Het duurzaamheidsbeleid onderscheidt zich daarmee van het op wetgeving gefundeerde milieubeleid. Dit milieubeleid is gericht op onder meer de kwaliteit van bodem, water en lucht, externe veiligheid, geluidhinder, asbestsaneringen en energie en afval van bedrijven. De Omgevingsdienst West-Holland voert dit beleid uit in opdracht van de gemeente Zoeterwoude. Alle vooral wettelijke taken die de Omgevingsdienst in opdracht van de gemeente Zoeterwoude uitvoert staan in het ‘Werkplan 2019 gemeente Zoeterwoude’ dat jaarlijks wordt geactualiseerd. Deze worden in dit duurzaamheidsplan niet uitvoering behandeld, hoewel ze wel belangrijk bijdragen aan een duurzaam Zoeterwoude.

Onderstaande figuur geeft de drie hoofdrolspelers in het werken aan duurzaam Zoeterwoude: De Omgevingsdienst West-Holland, partijen uit de samenleving en de gemeente met andere overheden.

De strategie om het duurzaamheidsbeleid uit te voeren is samengevat de volgende.

I. Wettelijke taken op orde

Zoals gezegd worden wettelijke milieutaken uitgevoerd door de Omgevingsdienst West-Holland. Daarbij krijgt de handhaving van wet- en regelgeving voor het onderwerp energiebesparing bij bedrijven. Deze komen in dit programma verder niet aan bod maar staan in het werkplan 2019 van de Omgevingsdienst.

II. Uitbouwen samenwerking: eigen verantwoordelijkheid samenleving

In de tweede plaats is samenwerking een centraal onderdeel van de duurzaamheidsstrategie. De gemeente heeft de ambitie om in de nieuwe beleidsperiode vooral als partner samen te werken met andere partijen aan lokale projecten op het gebied van duurzaamheid. De gemeente gaat duurzame initiatieven die komen uit de samenleving extra actief ondersteunen en steunen. De gemeente gaat in die rol andere partijen helpen om resultaten te boeken. Bijvoorbeeld door te helpen bij procedures, door informatie en contacten, door partijen samen te brengen, te helpen met het zoeken naar financiering en door te lobbyen bij andere overheden.

Door samen te werken en ieders kwaliteit zo goed mogelijk te benutten kunnen we meer bereiken met de beschikbare menskracht en middelen. Duurzaamheid is uiteindelijk ook niet iets 'van de gemeente' als organisatie, maar is een gedeelde verantwoordelijkheid, die ook in ieders eigen belang is. Dat betekent ook dat investeringen in duurzaamheid (of het nu zonnepanelen zijn of aanleg van particulier groen) in het algemeen voor rekening zijn van de eigenaar. Belangrijke samenwerkingspartners voor duurzaamheid zijn op dit moment:

- Ondernemers: BIZ Grote Polder (verduurzaming bedrijfsvoering en duurzame bedrijventerreinen)

- Bewoners: Zoeterwoude Duurzaam 2030/Zon op Zoeterwoude (stimuleren zonnepanelen en energiemaatregelen voor bewoners)
- Holland Rijnland (Uitvoering Energieakkoord Holland- Rijnland 2017-2025)
- Omgevingsdienst West-Holland (uitvoering wettelijke milieutaken, advisering aan bedrijven over energiemaatregelen, asbestsanering en uitvoering subsidieregelingen)
Land van Wijk en Wouden (behoud van kwaliteiten landelijk gebied, natuur en cultuurhistorie)

Samenwerking gaat vooral ook over het betrekken van lokale partijen, de kracht van SAMEN. Er liggen zeker kansen om samenwerking verder uit te bouwen als het gaat om duurzaamheid. Voorbeelden daarvan zijn het Hoogheemraadschap Rijnland en voor wonen de Woningcorporatie Rijnhart Wonen en De Huurderij. Deze kansen gaan we de komende jaren benutten. Onderwerpen voor regionale samenwerking zijn onder meer verkeer, het aan te leggen warmtenet en duurzame energie opwekken, wonen, natuur en landschap/water en werkgelegenheid, zorg en economie.

III. Extra investeren in communicatie

Het belangrijkste middel om samen te werken en om duurzaamheid zichtbaar te maken is communicatie. Dat betekent met elkaar praten op voet van gelijkheid, het respecteren van ieders eigenbelang en naar elkaar luisteren. Maar het betekent ook, dat goede voorbeelden van duurzaamheid worden verspreid, dat initiatiefnemers van duurzame acties in het zonnetje gezet worden, dat duurzaamheidsmarkten, prijsvragen, educatie op scholen, publicaties in kranten en via sociale media worden gebruikt. En goed voorbeeld doet goed volgen, waardoor communicatie ook echt resultaat oplevert. Duurzaamheidscommunicatie wordt de komende jaren planmatiger opgezet en uitgevoerd, waardoor het rendement hoger wordt. In 2017 is een gezamenlijke communicatiestrategie ontwikkeld voor alle aspecten en doelgroepen (ondernemers, inwoners en gemeente). De campagne heeft als thema 'Zoeterwoude van nature duurzaam', meegekregen. Met de nieuwe visie op communicatie, participatie en dienstverlening, die momenteel in ontwikkeling is, zal ook de communicatie over duurzaamheid worden herijkt.

IV. Gemeentelijke organisatie: duurzaamheid integreren in alle gemeentelijk beleid

De afgelopen jaren is het steeds beter gelukt om duurzaamheid onderdeel te laten uitmaken van andere beleidsterreinen ('integrale beleidsvoering'). Het duurzaamheidsbeleid is immers bij uitstek een werkveld dat binnen de organisatie moet worden toegepast in alle werkvelden. Duurzaamheid speelt daardoor nu een duidelijke rol bij bijvoorbeeld beslissingen over inkoop en aanbesteding door de gemeente, bij aanleg en onderhoud van de openbare ruimte en bij nieuwbouw en renovatie van gemeentelijke panden. De interne samenwerking is op dit vlak ook verder verbeterd. Kansen om dit verder uit te bouwen zijn er zeker ook nog. Bijvoorbeeld het versterken van de relatie tussen duurzaamheid en sociaal beleid (kosten energietransitie versus energie-armoede), tussen wonen en duurzaamheid (aandacht voor vergrijzing, extramurale zorg en mobiliteit) en tussen recreatie, landbouw en natuur.

Samengevat is de strategie van het duurzaamheidsbeleid de komende jaren om door samenwerking alle partijen in de samenleving te stimuleren om stappen te zetten naar een duurzame toekomst. Dit kan bijvoorbeeld door het isoleren van de woning en zonnepanelen, maar ook door meer te reizen met bus en fiets, het 'vergroenen' van tuinen en nog betere afvalscheiding. De energietransitie is een speerpunt van beleid. Het opwekken van duurzame energie (kleinschalig en grootschalig), de aanleg van warmtenetten en energiebesparing vergen grote inspanningen. De gemeente kan dit niet alleen voor elkaar krijgen. Maar als alle partijen zich samen inzetten kan het wel. De gemeente zal zich inzetten om het samenwerken aan energietransitie – door bewoners, bedrijven, andere overheden en organisaties als woningcorporaties – zoveel mogelijk te stimuleren.

Het instrumentarium van de gemeente bestaat enerzijds uit *communicatieve instrumenten* (participatie, partijen aan elkaar verbinden, regie op de energietransitie, voorlichting, kennis zoals energiescans). Daarnaast past de gemeente *financiële instrumenten* toe, zoals duurzaamheidsleningen tegen een laag rentetarief en subsidies. Wet- en regelgeving (*juridische instrumenten*) zijn het sluitstuk. Uitvoering daarvan gebeurt vooral door de Omgevingsdienst West-Holland. Wet- en regelgeving zijn daarnaast soms ook belemmerend voor bijvoorbeeld nieuwe ontwikkelingen in de energietransitie. De gemeente zal zich inzetten om 'knellende' regelgeving zo nodig aan te passen.

HOOFDSTUK 2: KERNDOELEN, THEMA'S EN ACTIVITEITEN

Om ordening aan te brengen in het duurzaamheidsbeleid van Zoeterwoude in de komende jaren, onderscheiden we drie kerndoelen, zes thema's en bijna zestig activiteiten. De kerndoelen geven aan waar het beleid op gericht is met als einddoel Zoeterwoude duurzaam in het jaar 2050. De thema's zijn te onderscheiden werkvelden, die aansluiten bij de gemeentelijke organisatie en verschillende begrotingsprogramma's. De activiteiten zijn acties of projecten, vaak bestaande uit één beleidsinstrument. Kerndoelen, thema's en activiteiten komen in dit hoofdstuk achtereenvolgens aan bod.

2.1 Kerndoelen

In de Programmabegroting 2019-2022 staan de kerndoelen van het duurzaamheidsbeleid van Zoeterwoude: werken aan een circulaire economie, een klimaatneutrale én een klimaatbestendige gemeente. Dat zijn de drie hoofdonderwerpen om een duurzame ontwikkeling van Zoeterwoude richting te geven. Daarbij is evenwicht tussen sociale, economische en ecologische belangen een randvoorwaarde (zie onderstaand tekstkader). Immers, Zoeterwoude staat voor 'Weids, Groen, Ondernemend en Sociaal'.

Programmabegroting 2019-2022 over duurzaamheid:

"Met duurzaamheid beoogt de gemeente een ruimtelijke en economische ontwikkeling van Zoeterwoude waar sociale, economische én ecologische belangen met elkaar in evenwicht zijn. We gaan complexe uitdagingen aan om onze ambities op het gebied van duurzaamheid waar te maken. Dit betekent een ontwikkeling die rekening houdt met de toekomst van volgende generaties die toegang moeten blijven houden tot schone natuurlijke hulpbronnen als water, bodem en lucht. De gemeente zet daarom in op een circulaire economie, waarin zo min mogelijk nieuwe grondstoffen worden gewonnen, maar zoveel mogelijk producten en materialen opnieuw worden gebruikt en op een klimaatneutrale gemeente waar zo min mogelijk broeikasgassen worden uitgestoten en die klimaatbestendig is ingericht."

Hoe passen de drie kerndoelen bij het streven naar duurzaamheid?

- Zoeterwoude klimaatneutraal

Duurzaamheid betekent dat er geen afwenteling plaatsvindt van een negatieve milieu-erfenis naar toekomstige generaties of elders. Daarvoor is het nodig dat op termijn alleen nog hernieuwbare (en onuitputbare) bronnen van energie gebruikt worden. Dan is uiteindelijk de klimaatverandering een halt toegeroepen, want er komt per saldo geen CO₂ meer vrij bij gebruik van alleen hernieuwbare energiebronnen. Dit heet klimaat*mitigatie*. Einddoel van Zoeterwoude is een klimaatneutrale gemeente.

- Zoeterwoude klimaatbestendig

Omdat de klimaatverandering de komende decennia zeker nog voortduurt, moeten we ons daar op voorbereiden en aanpassen, klimaat*adaptatie*. Dat betekent meer aandacht voor wateroverlast (hoosbuien), droogte en periodes met voor ons land extreem warm weer. Een klimaatbestendige gemeente is in staat om de negatieve effecten van klimaatverandering op te vangen.

- Zoeterwoude circulaire economie

Het werken aan een circulaire economie is het derde kerndoel. Ook dit is immers essentieel om duurzaamheid (geen afwenteling van negatieve milieu-erfenis naar de toekomst of naar elders) inhoud te geven. We onderscheiden circulariteit voor bedrijven (inclusief organisaties) en circulariteit

voor bewoners. Het gaat dan om het voorkomen van het ontstaan van afval, hergebruik, recycling en toepassing van hernieuwbare ('biobased') materialen. Ketens en kringlopen van materialen moeten gesloten worden zodat er geen bedrijfsafval en huishoudelijk afval meer bestaat. Immers, afval wordt grondstof.

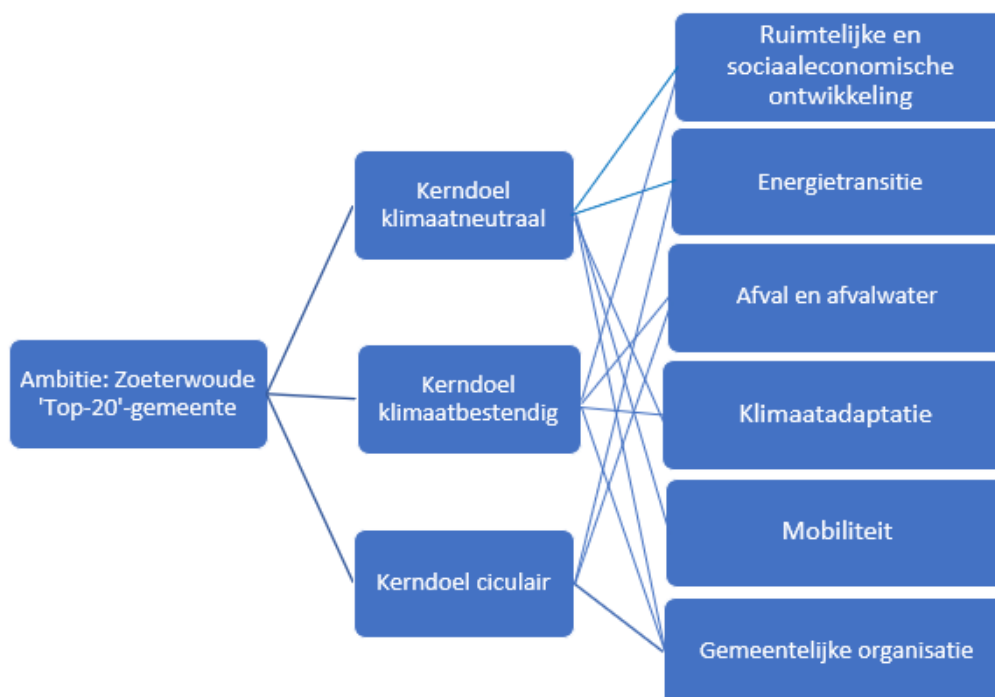
Het onderwerp 'schone natuurlijke hulpbronnen als water, bodem en lucht' dat in bovenstaand tekstkader genoemd wordt, is deels het werkterrein van de Omgevingsdienst West-Holland. Zie daarvoor paragraaf 1.3.

2.2 Thema's

De thematische aanpak uit het Duurzaamheidsprogramma Zoeterwoude 2016-2017 wordt in dit plan voortgezet. De thema's zijn wel iets anders benoemd en geordend, om recht te doen aan bovenstaande kerndoelen. De thema's dragen bij aan de doelen klimaatbestendig, klimaatneutraal en circulaire economie. Ze sluiten ook aan bij de diverse vakgebieden (zoals mobiliteit, ruimtelijke ordening) en bij de programma's van de begroting. De zes thema's zijn:

- Ruimtelijke en sociaaleconomische ontwikkeling (incl. nieuwbouw en bestaande bouw, Omgevingswet, locatiebeleid opwekking duurzame energie)
- Energietransitie (bewoners, bedrijven, besparen en opwekken, aardgasvrij, warmtenet Rijndijk)
- Afval en afvalwater
- Klimaatadaptatie (w.o. pilot klimaatbestendig Rijndijk) biodiversiteit, water- en groenbeheer
- Mobiliteit
- Gemeentelijke organisatie (vastgoed, beheer openbare ruimte, plan van aanpak MVI)

De samenhang tussen centrale ambitie 'top-20 gemeente', de drie kerndoelen en bovenstaande zes thema's kan als volgt in een schema verbeeld worden. Onder elk van de zes thema's valt een aantal activiteiten. De prioritaire activiteiten (belangrijkste en/of nieuwe activiteiten) staan in hoofdstuk 3 per thema. Bijlage I geeft een overzicht van alle activiteiten per thema. In bijlage I staat ook onder welk begrotingsprogramma deze activiteiten vallen. Activiteiten staan in de volgende paragraaf toegelicht.

Het ambitieniveau van Zoeterwoude per thema staat omschreven in het volgende hoofdstuk met beleidsdoelen en doelen per activiteit.

Samengevat is dit ambitieniveau per thema voor de komende jaren als volgt. Deze inschatting is het resultaat van raadpleging van circa 15 specialisten binnen de gemeentelijke organisatie. Gevraagd is welke ambitie realistisch is gezien de huidige situatie en verwachte ontwikkelingen en activiteiten. Het realiseren van een basisambitie betekent dat Zoeterwoude regionaal en landelijk gezien ‘gemiddeld’ scoort in beleidsinspanningen. De ambitie ‘plus’ is een duidelijk hogere inzet dan landelijk en ‘koploper’ houdt in dat de uitvoering van beleid in Zoeterwoude landelijk een voorbeeldfunctie vervult. Op dit moment is naar de mening van gemeentelijke vakspecialisten Zoeterwoude landelijk koploper voor afval en afvalwater en krijgt het een ‘plus’ voor klimaatadaptatie en groen en voor energietransitie (zie ook 1.2: evaluatie gevoerde beleid en bijlage II: Zoeterwoude in landelijke monitoring duurzaamheid).

Thema	Ambitie basis	Ambitie plus	Ambitie koploper
Ruimtelijke en sociaal-economische ontwikkeling			
Energietransitie			
Afval en afvalwater			
Klimaatadaptatie en groen			
Mobiliteit			
Gemeentelijke organisatie			

Voor Ruimtelijke en sociaal-economische ontwikkeling en mobiliteit is een basisambitie het meest realistisch voor de komende jaren. Duurzaamheid speelt zeker een belangrijke rol bij veel ruimtelijke ontwikkelingen, maar de relatie met sociaal beleid is nog heel beperkt. Verduurzaming van de mobiliteit is in Zoeterwoude ook nog een forse uitdaging.

De thema's 'afval en afvalwater' en 'klimaatadaptatie en groen' en gemeentelijke organisatie krijgen de hoogste ambitie. Voor de eerste twee thema's heeft Zoeterwoude al heel goede vorderingen gemaakt en zijn vervolgacties in gang gezet (zie hoofdstuk 3). Voor het onderwerp energietransitie geldt een ambitieniveau 'plus', omdat Zoeterwoude op dit onderwerp landelijk geen koploper is en er nog erg veel werk verzet moet worden om een koploper te kunnen worden.

2.3 Activiteiten

De activiteiten die inhoud geven aan de thema's staan in hoofdlijn in het volgende hoofdstuk. Per thema zijn daar de belangrijkste (prioritaire) acties per thema benoemd. Prioritair, omdat ze de komende jaren veel aandacht zullen krijgen. Per thema is een overzichtelijke themakaart gemaakt met stand van zaken uitvoering, ambities, doelen, prioriteiten, monitoring, partners en verwijzing naar andere beleidsdocumenten. Een compleet overzicht van bijna 60 duurzaamheidsacties is te vinden in de Programmabegroting 2019-2022. Deze is hierna opgenomen in bijlage I. Deze activiteiten – zoals duurzaamheidsleningen en subsidies - zijn de afgelopen jaren uitgevoerd en worden voortgezet. De kerndoelen, thema's en activiteiten zijn zoals gezegd geïntegreerd in diverse beleidsvelden van de gemeente. Dat verklaart ook waarom deze zijn terug te vinden in verschillende programma's van de begroting. Naast het programma 'Milieu en Volksgezondheid' gaat het daarbij vooral om 'Groene Leefomgeving', 'Verkeer, Vervoer en Waterstaat' en 'Ruimtelijke ontwikkeling en Wonen'. Op deze manier is het duurzaamheidsbeleid geen op zichzelf staand beleidsterrein, maar is het geborgd in diverse werkvelden waarvoor de gemeente verantwoordelijkheid draagt.

HOOFDSTUK 3: THEMA'S DUURZAAMHEID

Het duurzaamheidsbeleid van Zoeterwoude bestaat de komende jaren uit de volgende zes thema's:

- 3.1 Ruimtelijke en sociaaleconomische ontwikkeling
- 3.2 Energietransitie
- 3.3 Afval en afvalwater
- 3.4 Klimaatadaptatie en groen
- 3.5 Mobiliteit
- 3.6 Gemeentelijke organisatie

Deze indeling is een vereenvoudiging van de in deling in acht thema's met diverse deelthema's in het Duurzaamheidsprogramma 2016-2017. Voor elk van de zes hierboven genoemde thema's is bovendien in dit nieuwe Duurzaamheidsprogramma de samenwerking met andere partijen geïntegreerd. Voor heel veel acties is immers een goede samenwerking met partijen in de samenleving essentieel.

Dit hoofdstuk geeft voor de zes thema's per thema een korte samenvatting van: ambitie en beleidsdoelen, de huidige stand van zaken, prioritaire acties en een goed voorbeeld, partners in uitvoering en wijze van monitoring en evaluatie van acties. Monitoring komt uitvoeriger aan bod in hoofdstuk 4, omdat het essentieel is om de resultaten van het beleid te kunnen volgen en het beleid – zo nodig – bij te kunnen sturen.

THEMA I. RUIMTELIJKE EN SOCIAAL-ECONOMISCHE ONTWIKKELING

AMBITIE: DUURZAAM, STERK EN SOCIAAL

BELEIDSDOELEN

- Benutten kansen voor integratie duurzaamheid in ruimtelijk ordenings- en sociaal-economisch beleid
- Ondersteunen ondernemers en inwoners met verduurzaming door kennis en onderlinge samenwerking

PRIORITEITEN ACTIES

1. Samenhang in beleid versterken: duurzaamheid integraal onderdeel van instrumenten Omgevingswet. Zoeterwoude is één van de 8 gemeenten in Nederland voor pilot samenhang energietransitie (uitkomsten regionale energiestrategie, RES) en omgevingsbeleid (pilot landelijk gebied).
2. Ambities voor duurzaam bouwen en duurzame stedelijke ontwikkeling (onder meer energie, materialen gebouwen en buitenruimte, biodiversiteit, natuurinclusiviteit en klimaatbestendigheid) concretiseren en bestuurlijk vaststellen.
3. Handelen 'in de geest van' de omgevingswet door toepassing van het 'ja-mits' kompas voor ruimtelijke ontwikkelingen: initiatiefnemers faciliteren door primair toetsing aan duidelijke beleidsdoelen (waaronder duurzaamheid) in plaats van aan regels.
4. Stimuleren duurzaam ondernemen op bedrijfsniveau (25 energiescans ook voor winkels en horeca) en op niveau bedrijventerreinen (Grote Polder en Oosthoek/Rijneke Boulevard: zie thema II: energietransitie
5. Regionale Samenwerking 'Economie 071' met als deelprojecten circulaire economie (regionaal netwerk

AMBITIENIVEAU: BASIS/PLUS/KOPLOPER

STAND VAN ZAKEN

Zoeterwoude is aantrekkelijk om te wonen, te werken, te ondernemen en om te bezoeken: gelegen in het groen en dichtbij een grote stad. Voor een kleine gemeente is het aantal ondernemers en omvang van de bedrijven indrukwekkend. De werkloosheid is laag en sociale cohesie is groter dan in stedelijk gebied. Ondernemers, gemeente en andere partijen werken al samen aan onderwerpen als natuur op bedrijventerreinen en energiebesparing. Belangrijke relaties tussen duurzaamheid en ondernemen zijn de energietransitie (overschakeling op duurzame energie), het klimaatbestendig en biodiverser maken van bedrijventerreinen, recreatie-ondernemers (waarde van landschap benutten) en het in standhouden van een goed winkelbestand en voorzieningenniveau.

Relaties tussen sociaal beleid en duurzaamheid zijn bijvoorbeeld aandacht voor (openbaar) vervoer voor mensen zonder auto, (duurzaam en aardgasvrij) bouwen en renoveren van (huur)woningen met lage energielasten, het tegengaan van energie-armoede door energieadviezen en dorps- en sportverenigingen voor landschapsonderhoud, ophalen oud papier en milieu- en natuureducatie.

Leefbaarheid in de kernen	<ul style="list-style-type: none">• Een gevarieerd voorzieningaanbod, zowel in Dorp als Rijndijk• Een gevarieerde bevolkingssamenstelling• Aantrekken van jonge gezinnen, meer aanbod voor starters
Betaalbaarheid	<ul style="list-style-type: none">• Voldoende betaalbaar aanbod voor mensen met een laag inkomen• Een duurzame woningvoorraad met betaalbare woonlasten• Inspelen op de woonbehoeften van bijzondere doelgroepen
Nieuwe woonvormen	<ul style="list-style-type: none">• De vergrijzing biedt kansen voor het combineren van jong en oud• Kansen voor transformatie en hergebruik van leegstaande panden• Ondersteunen van initiatief vanuit de samenleving
Wonen met zorg	<ul style="list-style-type: none">• Inspelen op de gevolgen van vergrijzing• Inspelen op de veranderende woonbehoeften door extramuralisering• Voldoende woonaanbod voor senioren en zorgdoelgroepen

<p>opgericht met ondernemers en organisaties die concrete stappen willen zetten) en duurzame mobiliteit (verminderen autoverkeer) met ondersteuning door onder meer mobiliteitsmakelaar.</p> <p>6. Verbeteren van de recreatieve aantrekkelijkheid van Zoeterwoude in samenhang met behoud en ontwikkeling van waarden van het groene polderlandschap: ondersteunen initiatieven recreatie van ondernemers, gebiedspromotie en waterrecreatie (uitbreiden vaarknooppuntennetwerk) naast wandel- en fietsinfrastructuur.</p> <p>7. Benutten kansen in sociaal domein, zoals bestrijden energie-armoede (relatie Schuldhulp maatje), vergroten sociale cohesie (samenhang met wijk/ buurtgerichte energieacties), toename zorgbehoefte/zelfstandig wonen (relatie met energiematregelen/ renovatie) en passende huisvesting voor jongeren en bevorderen doorstroming ouderen.</p> <p>8. Uitvoeren visie Natuurlijke Leefomgeving Hart van Holland.</p>	<p>Pijlers Woonvisie Zoeterwoude 2015 Bewoners hebben 'Zoeterwoude duurzaam 2030' opgericht om dorpsgenoten te enthousiasmeren voor duurzame energie. Daarvoor worden persoonlijke gesprekken en inspiratiebijeenkomsten gebruikt. Een ander project is om op Kaasboerderij Van Veen bijna 300 zonnepanelen te leggen. Bewoners kunnen daarvoor certificaten kopen en krijgen dan zelf een lagere energierekening.</p> <p>Bij ruimtelijke ontwikkelingen zoals nieuwbouwprojecten krijgt duurzaamheid al de aandacht die het verdient. Voor projecten als Verde Vista Plas, scholenlocaties Klaverweide en Westwoud en Zwethof zijn (zeer) hoge ambities vastgelegd in samenwerkingsovereenkomsten met projectontwikkelaars. Voor het project Verde Vista Plas is bijvoorbeeld een GPR-score van bijna 9,5 op maximaal 10 vastgelegd. En voor de ontwikkeling van Zwethof zal de biodiversiteit in het gebied toenemen. Daarvoor worden natuureilandjes en natuurvriendelijke oevers aangelegd.</p> <p>PARTNERS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zoeterwoude voor Elkaar - Ondernemers en ondernemersvereniging(en) - Holland Rijnland en Hart van Holland - Woningcorporatie Rijnhart wonen, De Huurderij en Zoeterwoude duurzaam - Marktpartijen (projectontwikkelaars)
<p>MONITORING EN EVALUATIE:</p> <p>Ad 1: doelen energietransitie in 2022 volledig geïntegreerd in omgevingsbeleid</p> <p>Ad 2 en 3: aantal ruimtelijke ontwikkelingen waar kwantitatieve duurzaamheidswensen zijn opgenomen (doel: 100% in 2022 conform vast te stellen ambities)</p> <p>Ad 4: 25 energiescans met opvolging voor winkels en horeca</p> <p>Ad 5: regionale samenwerking met tenminste twee tastbare resultaten circulaire economie en mobiliteit</p> <p>Ad 6: ondersteuning op verzoek in geest van Omgevingswet (zie ad 3)</p> <p>Ad 7: ambities in 2020 bestuurlijk vaststellen, realisatie in 2022.</p> <p>Ad 8: zie ad 1</p>	<p>GOED VOORBEELD</p> <p>Het project Boeiend Bloeiend Bedrijventerrein zorgt voor meer biodiversiteit in samenhang met verbetering van de uitstraling van het bedrijventerrein, betere inrichting van openbare ruimte en gebruik van bedrijfskavels. Bedrijven en gemeente werken hiervoor samen.</p>

THEMA II. ENERGIETRANSITIE

AMBITIE: ENERGIENEUTRAAL IN 2050, 80% ENERGIE UIT EIGEN REGIO

BELEIDSDOELEN

- Energiebesparing gebouwen 1,5% per jaar
- 14% energieverbruik duurzaam in 2020 en 16% in 2023
- 2030: 40% minder CO2 uitstoot t.o.v. 1990
- vanaf 2021 (uitvoering Transitievisie warmte): gemiddeld 100 woningen per jaar aardgasvrij

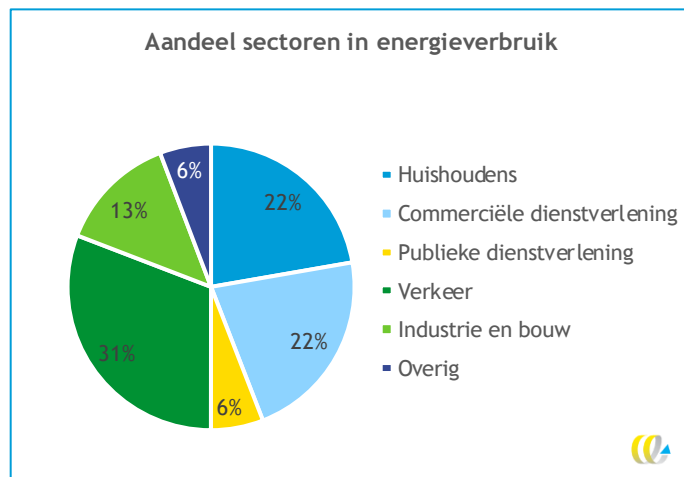
PRIORITEITEN ACTIES

1. Stimuleren energiebesparing en duurzame energie bewoners: ondersteuning met voorlichting, goedkope leningen, wijkgerichte acties
2. Stimuleren energiebesparing en duurzame energiebedrijven (o.a. zonnepanelen op bedrijfsdaken): naast energie-aanpak Grote Polder (sinds 2013) en energiescans voor bedrijven (2015-2018) ondersteuning winkels en horeca. Integrale duurzaamheidsadviesing en innovatieve benadering bedrijven (energiemaatregelen) door Omgevingsdienst West-Holland
3. Vaststellen Transitievisie Warmte en faciliteren aanleg warmtenet en distributienet restwarmte Rijnmond/warmtenet Hoge Rijndijk en Grote Polder voor bewoners en ondernemers
4. pilots aardgasvrij (motie 'gasloos') Zoeterwoude -Rijndijk (warmtenet) en Weipoortseweg (all-electric of biomassa/duurzaam gas in samenhang met vervanging riolering)
5. Opwekking duurzame energie zon en wind: grootschalig langs hoofdinfrastructuur (zoals A4 en N11) met participatie lokale partijen. Ondersteuning initiatiefnemers uitvoering pilot zonnevelden en formuleren beleid kleinschalige opwekking windenergie

AMBITIENIVEAU: BASIS/PLUS/KOPLOPER

STAND VAN ZAKEN

Van het totale energieverbruik in Zoeterwoude is ongeveer een derde elektriciteit, een derde aardgas en een derde motorbrandstoffen. Het verbruik per sector is als volgt:

Zoeterwoude heeft ongeveer 3.500 woningen. Om energiemaatregelen te stimuleren kunnen bewoners een energieadvies krijgen en subsidie van de gemeente krijgen. Van beide instrumenten wordt bijzonder veel gebruik gemaakt. Zo zijn er in 2018 ruim 140 subsidies aangevraagd, sinds de start van de regeling 750. Dat wil zeggen dat circa één op de vijf woningen energiemaatregelen getroffen heeft met subsidie van de gemeente. Het effect is een verlaging van de CO2-uitstoot van 550 ton.

In totaal hebben daarnaast 250 bewoners een energiescan laten uitvoeren. Daarnaast hebben 35 bedrijven een energiescan laten uitvoeren en zijn er energiescans bij agrarische bedrijven uitgevoerd.

Het aantal zonnestroominstallaties nam toe in Zoeterwoude van 81 in 2014 tot 419 in 2017 (CBS Statline), een verviervoudiging in een paar jaar tijd!

6. Woningen gebouwd na 1980 in rioolvervangingsgebied voorzien van warmtepomp, woningen voor 1980 buiten het warmtenet gebied bij CV-ketel vervanging hybride warmtepomp, bij goede isolatie all-electric

7. Meer bekendheid geven aan en aantrekkelijker maken van de stimuleringslening duurzaamheid voor maatschappelijke instellingen en VvE's

8. Uitvoering (overige) activiteiten Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025: energiebesparing, hernieuwbare energie, innovatie en vernieuwing en onderzoek, kennis en ondersteuning)

PARTNERS

- Zoeterwoude duurzaam 2030
- Duurzaam Bouwloket
- Liander
- Omgevingsdienst West-Holland
- Holland Rijnland
- Ondernemersverenigingen
- Rijnhart Wonen en De Huurderij
- Sportverenigingen en VvE's

MONITORING EN EVALUATIE

Ad 1 en 2: % jaarlijkse energiebesparing (Doel: 1,5% per jaar). Bedrijven voldoen aan wettelijke eisen Erkende maatregelen getroffen met vijf jaar terugverdientijd in 2022

Ad 3: visie vaststellen in 2019, maximale medewerking voor realisatie warmtenet in 2023

Ad 4: Start uitvoering pilots in 2020

Ad 5: % duurzaam opgewekte energie (doel: 14% in 2020, 16% in 2023)

Ad 6: zie ad 4; vanaf 2021 (uitvoering Transitievisie warmte): gemiddeld 100 woningen per jaar aardgasvrij

Ad 7: extra communicatie over stimuleringslening en contact zoeken met instellingen en VvE's

Ad 8: zie concept-Energietransitie Strategie 2019 en afspraken Energieakkoord.

GOED VOORBEELD

Woningcorporatie Rijnhart Wonen heeft in 2019 met een financiële bijdrage van de gemeente aan de Elzenhof 32 woningen in Zoeterwoude Rijndijk uitgerust met een hybride lucht warmtepomp als tussenstap op weg naar 'aardgasvrij'. Dit bespaart circa 50% op het gasverbruik. Een aantal woningen heeft ook zonnepanelen gekregen.

In Vreugdedal zijn 60 huurwoningen door Rijnhart Wonen veel energiezuiniger gemaakt (3-5 labelstappen, resultaat minimaal label B). Ruim 70% van alle huurwoningen heeft nu een groen energielabel.

THEMA III. AFVAL EN AFVALWATER

AMBITIE: SAMEN OP WEG NAAR AFVALLOOS, WERKEN AAN EEN CIRCULAIRE ECONOMIE EN OPTIMALISEREN AFVALWATERSCHEIDING

BELEIDSDOELEN

De doelstelling 85% afvalscheiding voor huishoudelijk afval in het afvalbeleid van Zoeterwoude is een aanscherping van het doel '75% in 2020' (Van afval naar grondstof, afvalinzameling 2015-2019). Voor het nieuwe afvalbeleid wordt bezien in hoeverre de doelstelling voor het jaar 2025 voor huishoudens 'afvalloos' kan zijn.

PRIORITEITEN

1. Verbetering van brengvoorzieningen door inrichting van ondergrondse grondstoffencontainers (milieuparkjes) op centrale locaties voor PBD (plastic, blik en drankkartons, voorheen PMD), glas, textiel en papier.
2. Verder verbeteren inzameling. Afval dat bewoners scheiden (gft, PBD, glas en papier) wordt nu overal in de gemeente opgehaald door middel van een haal- of brengvoorziening. Restafval moet naar containers gebracht worden. Door voorlichting, voortzetting van Diftar ('de vervuiler betaalt') en positieve beloning de afvalscheiding nog verder verbeteren
3. Verminderen vervoersbewegingen vrachtwagens door plaatsing (ondergrondse) perscontainers voor PBD
4. Duurzame aanbesteding en inkoop
De gemeente wil het goede voorbeeld geven: bij aanbesteding en inkoop krijgt het voorkomen van afval een groter gewicht. Dit daagt ondernemers uit om te zoeken naar producten die minder afval veroorzaken: de circulaire economie
5. Ontstaan afval voorkomen
Bedrijfsafval is geen gemeentelijke taak. Omgevingsdienst West-Holland gaat bedrijven wel aanspreken op wettelijke verplichtingen en kansen.

AMBITIENIVEAU: BASIS/PLUS/KOPLOPER

STAND VAN ZAKEN

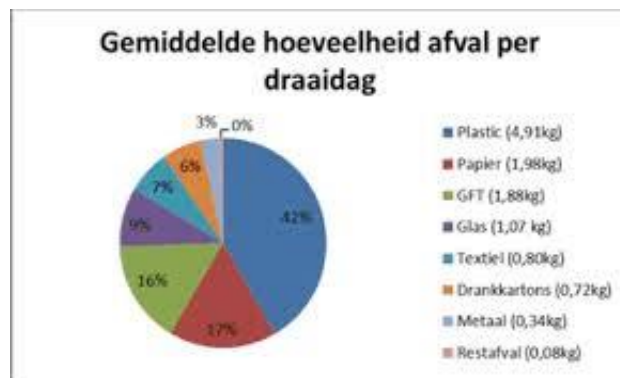
Stand van zaken

Zoeterwoude is koploper van de regio: geen enkele gemeente in Zuid-Holland heeft in 2017 hogere scheidingspercentages en een lagere hoeveelheid restafval voor huishoudelijk afval.

(Bron: <https://www.benchmarkafval.nl/vang-tools/vang-vergelijker/>)

Het afvalscheidingspercentage bedroeg in 2018 73%. Dat is bijna het landelijke doel voor het jaar 2020 van 75%. Daarnaast was de gemiddelde hoeveelheid restafval in 2018 slechts 65 kg per persoon per jaar, terwijl het landelijk doel voor het jaar 2020, 100 kg per inwoner, per jaar is.

Door de invoering van 'omgekeerd inzamelen' (het restafval moet weggebracht worden) en door het serviceniveau te verhogen op de goed herbruikbare afvalstromen, is de verwachting dat het restafval verder af zal nemen naar <50 kg restafval per inwoner per jaar in 2019 e.v.

<p>6. Verbetervoorstellen Basisrioleringsplan (BRP) doorvoeren zoals altijd gescheiden stelsel bij vernieuwing riool. Inrichten meetnet riooloverstorten en scenariostudie uitvoeren op praktijk te toetsen aan modelberekeningen over mate van overstorten.</p> <p>Voldoen aan basisinspanning (hanteren zwaardere bui-intensiteit dan minimaal vereist)</p> <p>7. initiatieven ondersteunen voor circulaire landbouw</p>	
<p>MONITORING EN EVALUATIE:</p> <p>Ad 1: inrichten 3 milieuparkjes in 2020</p> <p>Ad 2: Scheidingspercentage huishoudelijk afval (doelen: 2018: 75% 2021: 80% 2022: 85%).</p> <p>Hoeveelheid restafval (doel: in afvalbeleid vast te leggen, richting 'afvalloos')</p> <p>Ad 3: twee perscontainers voor PBD in 2020</p> <p>Ad 4: zie thema VI</p> <p>Ad 5: Ambitie vastleggen en monitoren in Jaarplan Omgevingsdienst</p> <p>Ad 6: zie maatregelen in Basisrioleringsplan. Realisatie meetnet en scenariostudie in 2020 afronden.</p> <p>Ad 7: nieuwe initiatieven altijd ondersteunen, zie thema IV</p>	<p>GOED VOORBEELD</p> <p>De gemeente heeft de basisscholen afvalbakken aangeboden, zij scheiden nu ook afval. Daarmee wordt bewustwording bij kinderen vergroot. Zoeterwoude heeft een kringloopwinkel. De Klankbordgroep Afval denkt mee met de gemeente over afvalinzameling en het afvalbeleid.</p>

THEMA IV. KLIMAATADAPTATIE EN GROEN

AMBITIE: WERKEN AAN EEN KLIMAATBESTENDIGE EN BIODIVERSE INRICHTING

BELEIDSDOELEN

Aandacht voor klimaatadaptatie en 'groen' door bij (ruimtelijke) ontwikkelingen en beleid en kansen benutten voor biodiversiteit, gebalanceerd waterbeheer en het bestrijden van droogte/hittestress.

PRIORITEITEN

1. Ambities klimaatadaptatie, biodiversiteit en hittestress vastleggen en integreren in ruimtelijk en ander beleid (doelstelling Regionale Omgevingsvisie, Natuurlijke leefomgeving). Test in pilot buitengebied Omgevingswet met 'ja mits'- kompas (initiatiefnemers stimuleren met 'pluspunten' voor biodiversiteit en klimaatbestendigheid).
2. Uitvoering Plan van Aanpak Klimaatbestendig Zoeterwoude Rijndijk (bedrijventerreinen, natuurgebied Elfenbaan Zoeterwoude-Rijndijk en Verde Vista Meerburg). Eindproducten toolbox met maatregelen en Uitvoeringsproject Klimaatbestendig Zoeterwoude-Rijndijk.
3. Uitvoering Integraal waterketenplan Leidse regio (IWKp) met o.m. altijd keuze voor gescheiden rioolstelsel en extra waterberging (onder de weg, wadi's, vergroten oppervlaktewater) en zorgplichten gemeente voor afval-, hemel- en grondwater.
4. Duurzame recreatie ondersteunen met beschikbaar budget, ook in combinatie met landbouw(transitie) en natuurinclusieve landbouw: recreatie als neventak stimuleren

AMBITIENIVEAU: BASIS/PLUS/KOPLOPER

STAND VAN ZAKEN

Als gemeente in het Groene Hart zijn landschap, natuur en groen belangrijke delen van de identiteit van Zoeterwoude. Om deze identiteit te versterken en zichtbaarder te maken zijn in het buitengebied bloemrijke bermen aangelegd, fiets- en wandelroutes verbeterd en is er een Stimuleringsregeling herstel aanplant landschapselementen. Zoeterwoude maakt ook deel uit van het eerste regionale bijenlandschap in Nederland.

Door klimaatverandering zal het aantal hoosbuien toenemen. Ook worden ook grotere periodes van (extreme) droogte verwacht. Voorrang krijgt vasthouden van water, daarna bergen en tenslotte afvoeren. Om wateroverlast te beperken komt er meer ruimte voor waterberging. Een klimaatbestendige inrichting van het Julianapark met waterberging onder de weg (door gebruik van schelpen), ruimte voor water bij nieuwbouw zoals Verde Vista Meerburg en herinrichting van de Elfenbaan dragen daaraan bij. Het vergroten van de biodiversiteit en klimaatadaptieve maatregelen worden voortaan in projecten meegenomen, zoals bij renovatie en herinrichting van woonstraten zoals de Margrietstraat en de speelplaats aan de Oranjelaan. Op bedrijventerreinen de Grote Polder en Rijneke Boulevard wordt gewerkt aan het 'natuurlijker' en kleurrijker maken van groenstroken en bermen (project Boeiend Bloeiend Bedrijventerrein).

Het Integraal Waterbeheersplan Hoogheemraadschap van Rijnland vormt het beleidskader voor integraal waterbeheer. Maatregelen als waterpasserende bestrating, waterberging onder verharding en

<p>5. Stimulering groene (en witte) daken, natuurvriendelijke oevers en duurzaamheid en (extensieve) recreatie in ruimtelijke ontwikkelingen buitengebied (bijv. elektrische boten)</p> <p>6. Stimuleren bewustwording en initiatieven: voorlichting (ev. aansluiten bij campagne zoals 'GA GOED' in Leiden e.o.) en acties over o.a. nut- en noodzaak van afkoppelen dakvlakken (Westwout), natuurvriendelijke tuinen en bijen (plantgoed, bijen-tel dag) en stiltegebied</p> <p>7. Uitbreiden bijen- en vlinderidylles (bloemrijke plekken), knelpunten bijenlandschappen aanpakken (o.a. verbinding via Weipoort), bij-vriendelijke inrichting Elfenbaan en diverse wegbermen</p> <p>8. Uitvoering maatregelen 'Boeiend bloeiend bedrijventerrein': meer (natuurlijk) groen bedrijventerreinen</p> <p>9. Opstellen hemelwaterverordening (op eigen perceel verwerken) en Stresstesten wateroverlast bij hoosbuien en droogte</p>	<p>reflecterende verharding tegen hitte-stress worden onderzocht en getest.</p> <p>Zoeterwoude is trekker van het onderdeel Natuurlijke Leefomgeving als onderdeel van de gezamenlijke omgevingsvisie Hart van Holland.</p> <p>Het project Klimaatbestendig Zoeterwoude-Rijndijk is een samenwerking tussen ondernemers, hoogheemraadschap, kennisinstituut WUR en inwoners waarbij door middel van samenwerking het gebied meet klimaatbestendig wordt ingericht.</p> <p>PARTNERS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hart van Hollandgemeenten (regionale Omgevingsvisie) - Alphen aan den Rijn, Zoetermeer en Kaag en Braassem: de 'Groene Alliantie' - Hoogheemraadschap van Rijnland - Heineken, provincie Zuid-Holland, Universiteit Wageningen Naturalis en Hoogheemraadschap in Groene cirkels (Water en Bijenlandschap) - Land van Wijken Wouden - LTO - BIZ Grote Polder - GGD (relatie groen en gezondheid) - Landschapstafel Leidse Ommelanden - Regio Holland Rijnland
<p>MONITORING EN EVALUATIE:</p> <p>Ad 1: zie thema I, actie 1 Ad 2: toolbox gereed in 2019, uitvoeringsprogramma in 2020 Ad 3: uitvoeringsprogramma IWK Ad 4: initiatieven maximaal ondersteunen Ad 5: inzet subsidieprogramma duurzaam Ad 6: start campagne, uitwerken communicatieplan in 2020 Ad 7: ambitie: één nieuwe locatie per jaar Ad 8: zie projectdoelen Ad 9: gereed in 2020</p>	<p>GOED VOORBEELD</p> <p>Klimaatadaptieve inrichting speelplaats Oranjelaan: Minder verharding, water zichtbaar.</p>

THEMA V. MOBILITEIT

AMBITIE: DUURZAAM, GEZOND EN VEILIG

BELEIDSDOELEN

Duurzame mobiliteit is gericht op minder fossiel brandstofverbruik en overstap op schonere brandstoffen volgens de 'Trias Mobilica: 'Verminder, Verander, Verduurzaam'

PRIORITEITEN

1. Opstellen verkeers- en vervoersplan incl. beleidsuitgangspunten autodelen, parkeernormen en laadpalen
2. Lobby gericht op hoogwaardig openbaar vervoer voor Rijndijk (niveau busverbinding Zoeterwoude Dorp) en OV fietsen op station Leiden Lammenschans
3. Snelfietsroutes Leiden – Alphen aan den Rijn en Leiden - Zoetermeer
4. Communicatie en stimuleren verminderen autogebruik, o.a. voor naar school brengen leerlingen en MAAS (App met alle openbaar vervoeropties in één oogopslag)
5. Meer parkeerplaatsen Transferium
6. Stimuleren mobiliteitsmanagement bedrijven (woon-werkverkeer met auto verminderen) met inzet regionale mobiliteitsmakelaar
7. mogelijkheden gratis openbaar vervoer onderzoeken (in samenhang met afscheid nemen van tweede auto, mobiliteit voor ouderen: Automaatje (ANWB), gratis of huurfietsen bij Transferium

AMBITIENIVEAU: BASIS/PLUS/KOPLOPER

STAND VAN ZAKEN

Er komen steeds meer elektrische auto's en het aantal laadpunten in de gemeente stijgt. De (provinciale) carpoolplek wordt goed gebruikt en is uitgebreid. De verkeersveiligheid wordt verbeterd doordat de maximumsnelheid binnen de bebouwde kom 30 km/h is. Daardoor wordt langzaam verkeer ook aantrekkelijker. Het Recreatief Transferium is ook gericht op het stimuleren van niet-gemotoriseerd (recreatief) verkeer. Ook zijn diverse nieuwe fietspaden aangelegd.

Er is een goede busverbinding van Zoeterwoude-dorp met Leiden inclusief haltes met fietsstallingen.

PARTNERS

- Stichting LLOZ (Leven Langs de Omleidingsweg Zoeterwoude)
- Provincie
- Holland Rijnland
- Fietsersbond
- ANWB

MONITORING EN EVALUATIE:

Ad 1: Vastgesteld Verkeers- en vervoersplan (doel: in 2020) incl. beleidsuitgangspunten autodelen, parkeernormen en laadpalen

GOED VOORBEELD

Het met de auto naar school brengen van kinderen veroorzaakt verkeershindern en soms gevaarlijke situaties. Brede school Het Avontuur heeft aan ouders flyers uitgedeeld om te stimuleren dat kinderen te voet of met de fiets naar school gebracht worden.

Ad 2: Hoogwaardig openbaar vervoer voor Rijndijk in 2021

Ad 3: Realisatie snelfietsroutes afgerond in 2022

Ad 4: Jaarlijks tenminste één communicatie-activiteit, in communicatieplan uitwerken en monitoren

Ad 5: Toename aantal parkeerplaatsen Transferium (doel: 50 extra parkeerplaatsen in 2020)

Ad 6: afhankelijk van interesse ondernemers, mobiliteitsmanagement bij tenminste 5 bedrijven in 2020

Ad 7: resultaten onderzoek in 2020, uitvoering geselecteerde kansen tot 2022.

Voor wie niet meer alleen wil of kan fietsen zijn er 'Fietsmaatjes' en speciale fietsen.

Fietsmaatjes Zoeterwoude

THEMA VI. DUURZAME GEMEENTELIJKE ORGANISATIE

AMBITIE: MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD INKOOP EN DUURZAME BEDRIJFSINTERNE MILIEUZORG

BELEIDSDOELEN

Bij inkopen en aanbestedingen die betrekking hebben op de gemeentelijke dienstverlening, openbaar vervoer en woningbouw duurzaamheidscriteria kwantificeren en in besluitvorming gewicht geven. De gemeente Zoeterwoude geeft hiervoor het goede voorbeeld.

PRIORITEITEN

1. Actieplan Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) 2019-2022 bestuurlijk vaststellen
2. Duurzaam en maatschappelijk verantwoord inkopen (speerpunten: milieuvriendelijk, biobased, circulair, MKB-vriendelijk en Innovatiegericht inkopen) concretiseren.
3. Verduurzaming bestaande gebouwen gemeentelijk vastgoed. Nieuwbouw aardgasvrij en Nul-op-de-meter (NOM), aandacht voor toepassing duurzame materialen (boven Bouwbesluit MPG: wettelijke eisen milieuprestatie Gebouwen)
4. Gemeentelijke voertuigen op biodiesel, elektrische voertuigen, machines
5. De gemeente stelt ambassadeurs ter beschikking aan de organisatie in projecten
6. Materiaalgebruik openbare ruimte: bij aanbesteding en inkoop aandacht voor kansen voor duurzaamheid zoals FSC-hout, gebruik van palen van gerecycled plastic, bestrating

AMBITIENIVEAU: BASIS/PLUS/KOPLOPER

STAND VAN ZAKEN

Duurzaamheid krijgt steeds meer aandacht bij inkopen en aanbestedingen door de gemeente, zie onderstaande tabel.

Vragen quickscan inkopen (CONCEPT-Actieplan Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2019-2022)	2018	2017 – juli	r-de Streefwa
Spelen thema's MVI een rol in selectieproces.	65%		89%
Zijn thema's van MVI vastgelegd in inkoopcontract	65%		89%
Plan om thema's van MVI als vast onderdeel op te nemen in inkopen	89%		99%

Het gemeentelijk vastgoed wordt verduurzaamd, de eerste stappen zijn het aardgasvrij maken van het gemeentehuis (2018) en het onderzoeken van kansen voor duurzaamheid bij onderhoud (Meerjarenonderhoudsplannen voor zes panden).

Voor openbare verlichting is energiezuinige LED-verlichting standaard bij vervanging. De gemeente is terughoudend met het uitbreiden van openbare verlichting in het buitengebied.

PARTNERS

- Servicepunt71
- Samenwerking met ondernemers, organisaties en verenigingen verder uitbouwen

<p>7. Stimuleren gebruik (elektrische)fiets personeel gemeente: financiële tegemoetkoming, douchevoorziening</p> <p>8. Nader onderzoek en zondig maatregelen treffen om te voldoen aan de gemeentelijke zorgplicht voor afval- en hemelwater (Gemeentelijk rioleringsstelsel (BRP 2018): zie thema III. Maatregelen voor het gemengde stelsel als het HWA-stelsel om te voldoen aan het beleid: geen water-op straat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Scholen - Samenwerking tussen afdelingen verder verbeteren (integraal en projectmatig werken)
<p>MONITORING EN EVALUATIE:</p> <p>Ad 1: Actieplan MVI in 2019 vaststellen en uitvoeren</p> <p>Ad 2: MVI bij alle inkoop en aanbestedingen vanaf 20.000 euro vanaf 2020.</p> <p>Ad 3: Energielabel C in 2021 voor kantoren, aardgasvrij en (nagenoeg) energieneutraal in 2030</p> <p>Ad 4. Zie ad 2: onderdeel van maatschappelijk verantwoord inkopen</p> <p>Ad 5: Ambassadeurs voor tenminste vijf projecten</p> <p>Ad 6: zie ad 1 Actieplan MVI en zie thema I, actie 7: vastgesteld in 2020.</p> <p>Ad 7: in 2020 onderzoeken en besluit</p> <p>Ad 8: zie thema III ad 6: verbetervoorstellen Basisrioleringsplan.</p>	<p>GOED VOORBEELD</p> <p>Het gemeentehuis is de eerste in Zuid-Holland die sinds 2018 aardgasvrij is. Bij de inrichting is aandacht besteed aan materialen en verlichting is vervangen door LED. Het energieverbruik van verlichting is daardoor meer dan gehalveerd.</p> <p>Gemeentehuis: aardgasvrij sinds 2018</p> <p>Meer dan 90% van het personeel woonachtig binnen een straal van 5 km van het gemeentehuis komt in Zoeterwoude met fiets of te voet of OV naar het werk.</p>

HOOFDSTUK 4: MONITORING

Om beleid te kunnen bijsturen is het belangrijk om te weten of de uitvoering op koers ligt. In dit hoofdstuk staat hoe de ambitie 'Zoeterwoude in de duurzame top-20' wordt vastgesteld en hoe College, Raad en samenleving inzicht krijgen in de uitvoering van de acties genoemd in het vorige hoofdstuk. De eerste paragraaf (4.1) geeft aan hoe met landelijke monitoringsinstrumenten bepaald kan worden of de centrale ambitie 'top-20 gemeente' wordt gehaald.

Paragraaf 4.2 richt zich op de monitoring van de uitvoering van de acties die genoemd zijn in het vorige hoofdstuk. Deze acties vormen de kern van het uit te voeren beleid.

De derde paragraaf gaat in op de verantwoording van de resultaten van het beleid naar College, Raad en samenleving. Monitoring is immers niet alleen een sturingsinstrument maar ook een verantwoordingsinstrument.

MONITORING DUURZAAMHEIDSPROGRAMMA ZOETERWOUDE 2019-2022

4.1 Monitoring 'top-20 gemeente'	4.2 Voortgang uitvoering acties	4.3 Verantwoording en bijstelling van beleid
<ul style="list-style-type: none">• aanwezig duurzaamheidskapitaal• kwaliteit van het beleid	<ul style="list-style-type: none">• meten voortgang• analyse en interpretatie kansen voor verbetering	<ul style="list-style-type: none">• vierjarige beleidscyclus• jaarlijkse begrotingscyclus

4.1 Landelijke monitoring beleid duurzaamheid: Zoeterwoude in de 'top-20'

Centrale ambitie voor de komende jaren is volgens het Coalitieakkoord 2018-2022 te streven naar een plaats in de top-20 van meest duurzame gemeenten (zie paragraaf 1.1). Om te kunnen bepalen of dit lukt is het nodig om te omschrijven wat een 'duurzame gemeente' is, hoe dat gemeten wordt en hoe Zoeterwoude scoort in vergelijking met andere gemeenten. Zie bijlage II voor meer informatie.

De komende jaren wordt de positie van Zoeterwoude op twee manieren vastgesteld door gebruik te maken van landelijke monitoren:

1. Monitoring van het aanwezige 'duurzaamheidskapitaal'
2. Monitoring van de kwaliteit van het beleid

Ad 1. Monitoring van de kwaliteit of het duurzaamheidskapitaal in Zoeterwoude: deze monitor meet 'hoeveel' duurzaamheid er is in een gemeente. Hiervoor gebruiken we de GDI, de Gemeentelijke Duurzaamheids Index. Zoeterwoude scoort nu op een tienpuntenschaal 5,9 ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 5,6. Deze score wordt omschreven als 'redelijk goed'. Opvallend is dat meer dan 90% van de gemeenten een score hebben die tussen 5 en 6,5 ligt.

Zoeterwoude scoort in deze monitor relatief (ten opzichte van het gemiddelde van alle gemeenten in ons land) goed op onderwerpen als afval en sociale aspecten van duurzaamheid, zoals burgerparticipatie, veiligheid, gendergelijkheid, onderwijs en minima. Relatief laag scoort onze gemeente op onder meer woonlasten, CO₂-uitstoot door wegverkeer, woonlasten en ook natuur. Dat laatste wordt veroorzaakt doordat ons waardevolle veenweidegebied geen positieve waardering

krijgt omdat het een zeer lage natuurstatus heeft gekregen in de GDI. Zie bijlage II voor meer informatie over de scores van Zoeterwoude.

Ad 2. Monitoring van de kwaliteit van het beleid: hierbij orden de inspanningen die een gemeente doet om duurzamer te worden gemeten. Hiervoor gebruiken we de 'Governance monitor duurzame gemeenten' van Universiteit Tilburg. Zoeterwoude scoort goed op deze monitor die maximaal 5 punten geeft voor beleidsaspecten:

- Slechts 15 gemeenten hebben een hogere totaalscore dan Zoeterwoude (hoger dan 3,5);
- 19 gemeenten hebben een totaalscore gelijk aan Zoeterwoude (3,5);
- ruim 350 gemeente scores lager dan Zoeterwoude.

Totaalscore	Gemeentelijke organisatie	Samenwerken	Beleidskaders en monitoring	Uitvoeren	Faciliteren incl. financieel
3,5	3	3,5	3,5	3,5	3,75

Zoeterwoude scoort in deze landelijke monitor relatief het laagste op het onderwerp 'gemeentelijke organisatie' en het hoogste op het onderwerp 'faciliteren'. De relatief lage score voor gemeentelijke organisatie is waarschijnlijk te wijten aan het weinig of niet expliciet vastleggen van doelstellingen en/of beleid voor maatschappelijk verantwoord ondernemen en inkopen en een klimaatdoelstelling die niet verder gaat dan de landelijke ambities 'energie neutraal in 2050'. De hoge score voor 'faciliteren' is te danken aan de subsidies en duurzaamheidsleningen die Zoeterwoude beschikbaar stelt en waar ook veel gebruik van gemaakt wordt. De hoge score zal ook het gevolg zijn van de vruchtbare samenwerking met bedrijven en communicatie over duurzaamheid richting bewoners. Overigens scoren kleine gemeenten relatief lager dan grote gemeenten in deze landelijke monitor, hetgeen de hoge score van Zoeterwoude extra glans geeft.

4.2 Monitoring beleidsresultaten activiteiten

Monitoring is bruikbaar om gemeenten met elkaar te vergelijken. Daarnaast is het een instrument voor evaluatie en bijstelling van beleid in de vorm van de activiteiten die de gemeente uitvoert. Voor alle acties die genoemd worden in hoofdstuk 3 zal jaarlijks monitoring plaatsvinden met als doel vast te stellen of de uitvoering goed verloopt en of bijstelling gewenst en nodig is. Per thema staat in hoofdstuk 3 kort aangegeven hoe monitoring en evaluatie plaatsvindt aan de hand van doelen en indicatoren. Daarbij moet worden opgemerkt dat monitoring ingewikkeld kan zijn, veel inspanning kan vergen en dat de resultaten interpretatie vergen. Zie het voorbeeld in het tekstkader.

Metten = weten = complex

Een voorbeeld is energieverbruik van de woningvoorraad. Wanneer het energieverbruik in woningen afneemt, kan dat veroorzaakt worden door actief beleid van de gemeente met voorlichting en subsidies en leningen, zoals Zoeterwoude dat doet. Maar de daling van het energieverbruik kan ook veroorzaakt worden door subsidies van het Rijk voor warmtepompen, doordat zonnepanelen steeds goedkoper en rendabeler worden of door het stijgen van de energieprijzen. Het gedaalde energieverbruik is dan zeker niet volledig toe te schrijven aan het gemeentelijk beleid. Door deze andere oorzaken dan gemeentelijk beleid, is het meten van effecten die rechtstreeks het gevolg zijn van het door Zoeterwoude uitgevoerde activiteiten vaak niet mogelijk.

In het voorbeeld van het energieverbruik van woningen, kan wel vastgesteld worden hoeveel bewoners informatie hebben opgevraagd over energiebesparing (Duurzaam Bouwloket), hoeveel duurzaamheids subsidies en leningen door de gemeente verstrekt zijn (zie bijlage III) en of de gemeente lokale actie heeft ondersteund (energie coöperatie Zon op Zoeterwoude). Dit zijn namelijk onderwerpen waar de gemeente zelf invloed op heeft en die de gemeente zelf kan intensiveren.

Hoeveel energiebesparing en CO2-reductie dit oplevert kan ingeschat worden, bijvoorbeeld door er van uit te gaan dat een investering van €3.000,- leidt tot een jaarlijkse reductie van de CO2-uitstoot van een woning van 1 ton.

Het voorgaande betekent dat de kwantitatieve monitoring vooral gebruikt wordt om de voortgang van het beleid te analyseren met als doel dit steeds verder te verbeteren. Cijfers moeten dus geïnterpreteerd worden. De in hoofdstuk 3 per thema genoemde doelen en indicatoren voor monitoring zijn een indicatie van het succes van het duurzaamheidsbeleid van de gemeente. De gemeente heeft bijvoorbeeld wel invloed op de mate waarin bestaande woningen de komende jaren aardgasvrij worden, maar kan dit niet bepalen. Beleid van Rijk en provincie, maar ook technologische ontwikkelingen zijn daarvoor namelijk erg belangrijk. Gemeente Zoeterwoude bepaalt immers niet of er een warmteleiding wordt aangelegd, of er landelijke subsidies of financiering komt voor isolatie van woningen en zelfs of de gemeente de bevoegdheid krijgt om woningen van het aardgas af te sluiten.

Het meten van de voortgang van het beleid vergt dus steeds een analyse en interpretatie van de cijfers over achterliggende oorzaken. In de volgende paragraaf staat aangegeven wanneer college en raad daarvan op de hoogte worden gebracht.

4.3 Monitoring en verantwoording en bijstelling van beleid

Het duurzaamheidsbeleid heeft een vierjaarlijkse cyclus en is gebaseerd op het Coalitieakkoord. Dit betekent dat het duurzaamheidsbeleid elke vier jaar geactualiseerd wordt op basis van evaluatie van de resultaten van de afgelopen vier jaar. De Raad stelt het nieuwe beleid vast na consultatie van de belangrijkste stakeholders. Elke 2 jaar wordt daarnaast het uitvoeringsprogramma herzien met mogelijke verschuivingen tussen en binnen de zes thema's.

Onderstaand schema geeft aan hoe monitoring en evaluatie de komende vier jaar plaatsvindt:

- Ambities en beleidsdoelen (zie hoofdstuk 3, kopregel van elk thema) worden elke vier jaar geëvalueerd en zo nodig herzien voor een nieuw duurzaamheidsprogramma. Prestaties geven aan hoe de doelstellingen bereikt kunnen worden;
- Activiteiten worden jaarlijks geëvalueerd door te bezien of uitvoering goed verloopt.

Vierjarige beleidscyclus duurzaamheidsbeleid Zoeterwoude			
Jaar	Product	B&W	Raad
2019	Herziening Duurzaamheidsbeleid	Voorstel	Vaststellen
2019	Actualisatie Uitvoeringsprogramma	Vaststellen	t.k.n.
2020	Evaluatie en bijstellen activiteiten	Vaststellen	t.k.n.
2021	Evaluatie en actualisatie Uitvoeringsprogramma	Vaststellen	t.k.n.
2022	Evaluatie en bijstellen activiteiten	Vaststellen	t.k.n.
2023	Herziening Duurzaamheidsbeleid	Voorstel	Vaststellen
2023	Actualisatie uitvoeringsprogramma	Vaststellen	t.k.n.

De uitvoering van duurzaamheidsactiviteiten kent ook een jaarcyclus die aansluit aan op de jaarlijkse begrotingscyclus. In de Programmabegroting 2019-2022 staan in hoofdstuk 2 programma's met *doelstellingen, prestaties en activiteiten* voor het jaar 2019.

Onderstaande tabel bevat een uitwerking van de jaarlijkse verantwoording van activiteiten.

Verslaglegging duurzaamheid in de jaarlijkse Planning en Control cyclus Begroting		
Maand	Produkt	Besluit College/Raad
Februari	Jaarverslag Duurzaamheidsupdate Jaarprogramma	College
Maart	Jaarverslag Duurzaamheidsupdate Jaarprogramma	t.k.n. Raad
Mei	Jaarrekening, Staat van Zoeterwoude	College
Juni	Jaarrekening, Staat van Zoeterwoude	Raad
September	Voortgangsverslag Duurzaamheid	t.k.n. College
Oktober	Najaarsnota begroting	College
November	Najaarsbegroting	Raad

De verslaglegging van het duurzaamheidsbeleid richt zich in het bijzonder op vier vragen:

- Wat gaat er goed en wordt voortgezet?
- Wat blijft achter bij de doelstelling en moet meer aandacht krijgen?
- Wat blijft achter bij de doelstellingen maar kan de gemeente niet beïnvloeden en krijgt daarom geen extra aandacht?
- Welke nieuwe kansen doen zich voor om meer resultaten te boeken?

BIJLAGE I: SAMENVATTING DUURZAAMHEIDSACTIVITEITEN BEGROTING 2019-2022

In deze bijlage staan alle activiteiten op het gebied van duurzaamheid die in de programmabegroting 2019-2022 in paragraaf 2.2.9 (Duurzaamheid) worden genoemd. De activiteiten zijn gerangschikt volgens de zes thema's dit duurzaamheidsprogramma (zie hoofdstuk 3).

1. Ruimtelijke en sociaaleconomische ontwikkeling (incl. nieuwbouw en bestaande bouw, Omgevingswet, locatiebeleid opwekking duurzame energie)

Zie Programmabegroting 2019-2022: Ruimtelijke Ontwikkeling en Wonen, Groene Leefomgeving en Milieu en Volksgezondheid

- Zoeterwoude stimuleert pro-actief duurzaamheid in woningbouwprojecten.
- Zoeterwoude bevordert een doelmatig en duurzaam gebruik van bedrijventerreinen
- Stimuleren en faciliteren van groene, recreatieve initiatieven van ondernemers, passend binnen het Programma Groene Leefomgeving, onder meer via Vrijtijdslandschap Groene Hart West en Leaderprojecten. Of van belangenorganisaties zoals Groene Klaver, zoals het project Bijenlinten bij boeren.
- Uitvoeren Project Boeiend Bloeiend Bedrijventerrein Rijndijk.
- Versterken Boeiend Bloeiend Bedrijventerrein Grote Polder.
- Bijdragen aan uitvoering project 'Klimaatadaptief Zoeterwoude Rijndijk'.
- Bijdragen aan projecten Groene Cirkel Bijenlandschap en Water (programma 10).
- Proactieve, ondersteunende en faciliterende rol gemeente aan duurzame ondernemers.
- Gerichte communicatie - bewustwording en houdingsverandering gericht op duurzaamheid.
- Stimuleren bedrijven en organisaties tot milieuvriendelijk beleid/bedrijfsvoering.
- Voortzetten voorlichting/kennisdeling door en voor bedrijven, incl. MKB energiescans.
- Beschikbaarheid stimuleringslening voor maatschappelijke organisaties met eigen accommodatie.
- Vervanging asbestdaken
- Bewustwording inwoners, ondernemers en bedrijven vergroten en uitnodigen zelf te participeren (via communicatie en activiteiten).
- Stimuleren bewoners tot milieuvriendelijk gedrag.

2. Energietransitie

Zie Programmabegroting 2019-2022: Milieu en volksgezondheid

- In 2020 is 14% van het energieverbruik duurzaam opgewekt. In 2030 is er 40% minder CO₂-uitstoot t.o.v. 1990.
- In 2050 energieneutraal.
- Bijdragen aan energietransitie.
- Deelnemen aan Energieakkoord Holland Rijnland.
- Pilot zonneweiden faciliteren.
- Bestaande wijken van het gas af.
- Start pilot gasloos Zoeterwoude-Rijndijk.

- Gasloze nieuwbouw.
- Met ontwikkelaars van woningbouwprojecten en netbeheerders alternatieven voor aardgas realiseren.
- Zoeterwoude zet zich in voor productie van duurzame energie (Motie gasloos).
- Zoeterwoude zet zich in voor isolatie
- Duurzaamheidsfonds
- Energiecoaches
- Huizen gebouwd na 1980 minimaal energielabel B (met een wijkgerichte benadering willen we 80% bereiken) krijgen. Dit stimuleren door duurzaamheidsleningen.
- Zoeterwoude start met zonnepanelen op het maaiveld
- Facilitering energiecoöperatie
- Voortzetten voorlichting inclusief maatwerkadviezen; voortzetten Duurzaam Bouwloket.

3. Afval en afvalwater

Zie Programmabegroting 2019-2022: Milieu en volksgezondheid

- Verminderen restafval: max. 70 kg, per inwoner, per jaar in 2019.
- Meten van effecten op restafval door verhoogde inspanningen PBD.
- Verbreden kennisniveau over afvalscheiding.
- Grotere betrokkenheid bij de inwoners en motivatie bij inwoners voor verbeterde scheiding
- Voorlichting en communicatie
- Betrekken van de inwoners bij grote keuzes in de afvalinzameling (publiekspeiling)
- Scheiden van vuil en schoon water

4. Klimaatadaptatie, biodiversiteit, water- en groenbeheer

Zie Programmabegroting 2019-2022: Milieu en volksgezondheid, Groene Leefomgeving en Verkeer, vervoer en waterstaat

- Duurzame instandhouding water
- Klimaatadaptatie krijgt de aandacht door bij beleidsvorming rekening te houden met gebalanceerd waterbeheer en de effecten van hittestress.
- Zorgen voor meer waterberging
- Voorlichten particulieren over nut- en noodzaak afkoppelen dakvlakken (Westwout)
- Stimuleren maatregelen van particulieren met subsidie.
- Afkoppelen straatkolken
- Subsidie voor Groene daken
- Subsidie voor het verwijderen van verhardingen (Operatie Steenbreek)
- Subsidie voor regentonnen
- Inwoners stimuleren om regenwater op te vangen, tuinen duurzaam in te richten en daken te vergroenen.
- Snel afvoeren regenwater
- Aanleggen robuust regenwaterstelsel (Westwout)
- Aanleg regenwaterriolering
- Herinrichten van de Elfenbaan met direct betrokken partijen.

- Samen met ondernemers, bedrijfsleven en inwoners Zoeterwoude Rijndijk klimaatadaptief inrichten.
- Mogelijkheden bekijken voor klimaatbestendig en biodiverse inrichting van renovatieprojecten.
- Aantal Bijen- en vlinderidylles uitbreiden in samenwerking met betrokkenen (Bijen-en vlinderidylle nieuwe brede school).
- Bevorderen van groene daken in het buitengebied (stimuleringsregeling).
- Geen chemische onkruidbestrijding en kunstmest blijft gehandhaafd in 2019.
- Zoveel mogelijk beplanting aankopen en inplanten die duurzaam gekweekt is.
- Samen met ondernemers versterken van biodiversiteit en bij-vriendelijkheid van Rijndijk corridor; Grote Polder, Heineken richting Rijnneken Boulevard.
- Ecologisch beheer van de bloemrijke bermen zowel binnen als buiten de woonkernen door natuurvriendelijk maaien, waarbij de ontwikkeling van de vegetatie de maaidatum bepaalt.
- Waar mogelijk ecologisch groenbeheer toepassen.
- Gebruik van duurzame beplanting.
- In het buitengebied zorgen we dat de verlichting zo min mogelijk een aantasting is voor de leefomgeving van de fauna.
- Duurzame instandhouding beschoeiingen.
- Het vervangen van beschoeiing volgens actieplan.
- Waar mogelijk omvormen naar natuurlijke oevers.
- Zoeterwoude is trekker van het regionale project Natuurlijke Leefomgeving
- In de Leidse regio neemt Zoeterwoude haar verantwoordelijkheid door als kartrekker op dit onderwerp onze kennis en ervaring te delen en op deze wijze ook andere gemeenten te ondersteunen bij het behalen van duurzame successen.
- Zoeterwoude versterkt de samenwerking met Groene Alliantie Gemeenten en bouwt deze verder uit. Aandachtsvelden zijn: agrarisch ondernemerschap, biodiversiteit, ecologie en natuur, (extensieve) recreatie.
- Deelname aan activiteiten van Groene Cirkel Bijenlandschap en Groene Cirkel Water.
- Bewustwording inwoners, ondernemers en bedrijven vergroten en uitnodigen zelf te participeren (via communicatie en activiteiten, bijvoorbeeld als onderdeel van de nieuwe Boerenkaasfietsroute).

5. Mobiliteit

(Programmabegroting: Verkeer, vervoer en waterstaat?)

- Bij vervanging en uitbreiding openbare verlichting energiezuinige LED-verlichting toepassen
- De voertuigen van de gemeente rijden op biodiesel.
- Zonnepanelen A4,
- ...?

6. Gemeentelijke organisatie (vastgoed, beheer openbare ruimte, plan van aanpak MVI)

(Programmabegroting: Groene Leefomgeving, Cultuur, sport en recreatie, Verkeer, vervoer en waterstaat)

- Bij aanbestedingen die betrekking hebben op de gemeentelijke dienstverlening, openbaar vervoer en woningbouw nemen duurzaamheidseisen een belangrijke plaats in.

- Zoeterwoude laat de lokale ondernemers waar mogelijk deel uit maken van het duurzaamheidsprogramma.
- Onderzoek naar verduurzamen strategisch gemeentelijkvastgoed
- Duurzame instandhouding van gemeentelijke sportcomplexen.
- Uitvoering plan energie neutrale Klaverhal.
- Zoeterwoude zet zich in voor besparingsmaatregelen.
- Duurzame en veilige instandhouding van het wegenareaal.
- De verlichting zo energiezuinig mogelijk laten branden. Toepassen energiezuinige LED-armaturen.
- Duurzaam inkopen.
- Verduurzaming gemeentelijke organisatie.

BIJLAGE II: ZOETERWOUDE IN LANDELIJKE MONITORING DUURZAAMHEID

Centrale ambitie voor de komende jaren is volgens het Coalitieakkoord 2018-2022 om te streven naar een plaats in de top-20 van meest duurzame gemeenten, zie paragraaf 1.1. Om te kunnen bepalen in hoeverre dit lukt is het nodig om te omschrijven wat een 'duurzame gemeente' is en hoe Zoeterwoude scoort in vergelijking met andere gemeenten.

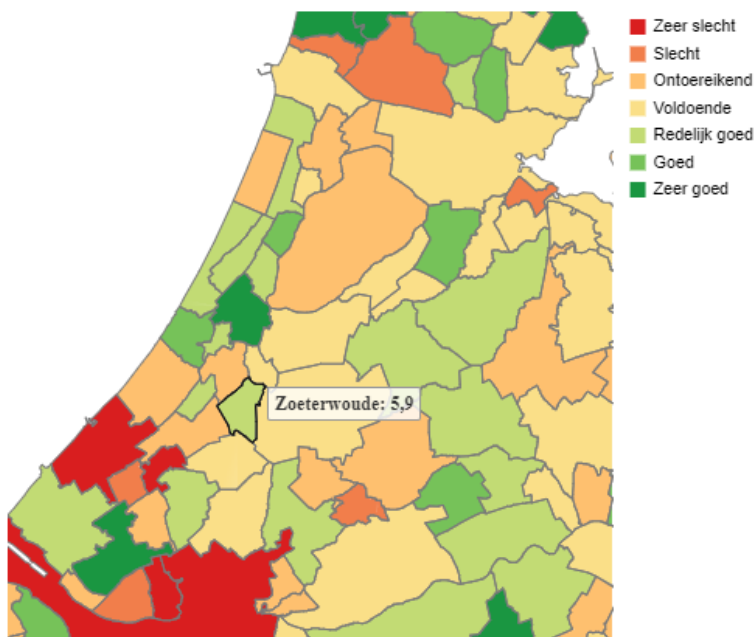
In hoofdlijn geven landelijke monitoren van gemeenten en duurzaamheid een beeld van twee te onderscheiden 'kwaliteiten':

1. De kwaliteit of het 'kapitaal' van duurzaamheid in een gemeente: de mate waarin een gemeente scoort op grootheden zoals de kwaliteit van het milieu, geluidhinder, natuur (dimensie 'planet' van duurzaamheid) of ook werkloosheid (dimensie 'profit') of schooluitval (dimensie 'people'). Dit wordt ook wel het duurzaamheidskapitaal genoemd. Een gemeente met bijvoorbeeld veel natuur scoort dan hoog op deze dimensie, een sterk verstedelijkte gemeente met heet weinig natuurgebieden (maar misschien wel zeer actief om stedelijk groen te beschermen en de kwaliteit te verbeteren) scoort laag. Deze monitoren meten dus 'hoeveel' duurzaamheid er is in een gemeente;
2. De kwaliteit van het beleid: de inspanningen die een gemeente doet om duurzamer te worden. Dit wordt gemeten door na te gaan of een gemeentelijk beleid heeft vastgesteld voor diverse duurzaamheidsaspecten en of een gemeente instrument toepast zoals subsidies en leningen. Deze monitoren zeggen dus iets over de beleidsinspanningen om te verduurzamen, maar zeggen niets over de mate van duurzaamheid (de kwaliteit of het kapitaal) dat de monitor meet die onder 1 genoemd is. Een gemeente doorsneden door snelwegen en onder de rook van een hoogoven of kolencentrale heeft nu eenmaal een slechtere luchtkwaliteit dan een groene gemeente met veel natuur.

Ad 1 Landelijke monitor aanwezig 'kapitaal' duurzaamheid

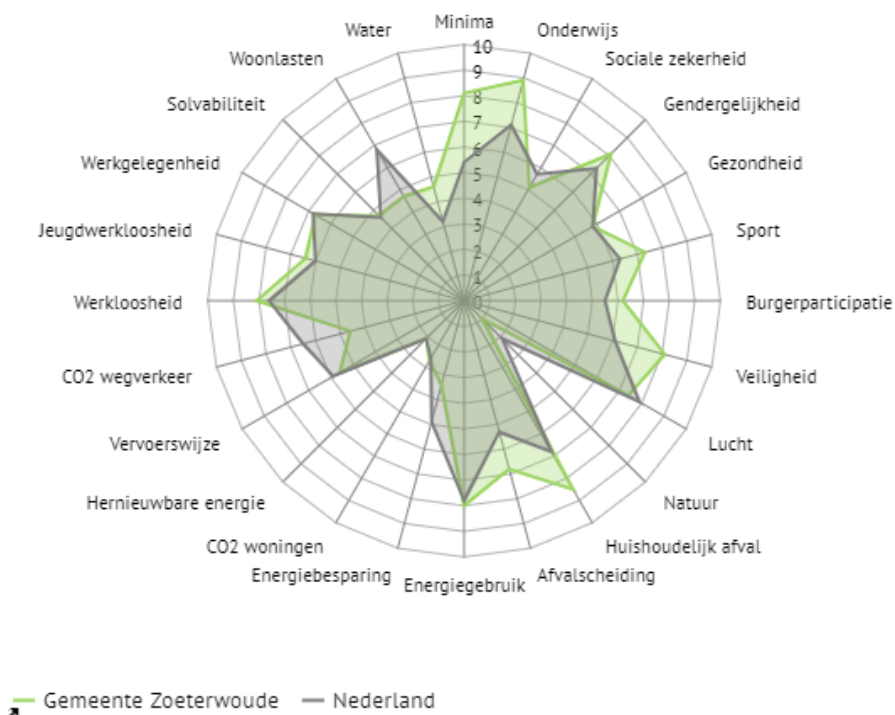
Er zijn diverse monitoren die meten hoeveel duurzaam 'kapitaal' een gemeente heeft. Dit betekent dat een gemeente met bijvoorbeeld veel natuurgebieden (met een officiële natuurstatus, bijvoorbeeld Apeldoorn, Hoge Veluwe) hoog scoort op groen en ecologie. En een gemeente met veel treinstations (zoals Utrecht) scoort goed op duurzame mobiliteit. Deze monitoren zeggen dus iets over de mate waarin een gemeente bepaalde duurzame 'kwaliteiten' heeft. Soms zijn deze met beleid te beïnvloeden, maar vaak ook nauwelijks.

De landelijke GDI (Gemeentelijke Duurzaamheids Index) is een voorbeeld van een monitor die zich richt op het aanwezige 'duurzaam kapitaal'. Uit de kaart van heel Nederland is onderstaande uitsnede gemaakt. Zoeterwoude scoort op de GDI-index bovengemiddeld.

(Bron: <https://www.gdindex.nl/mijngemeente.html>, 29 maart 2019)

Scores indicatoren Duurzaamheid

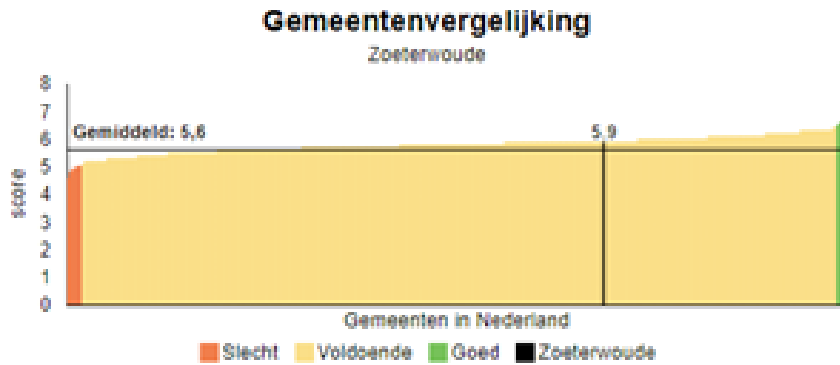

(Bron: <https://gdi.databank.nl/dashboard/Dashboard/Duurzaamheid/>)

Zoeterwoude scoort relatief (ten opzichte van het gemiddelde van alle gemeenten in ons land) goed op onderwerpen als afval en sociale aspecten van duurzaamheid, zoals burgerparticipatie, veiligheid, gendergelijkheid, onderwijs en minima. Relatief laag scoort onze gemeente op onder meer

woonlasten, CO2-uitstoot door wegverkeer, woonlasten en ook natuur. Dat laatste wordt veroorzaakt doordat ons waardevolle veenweidegebied geen positieve waardering krijgt omdat het niet een natuurstatus heeft.

Onderstaande figuur geeft de positie van Zoeterwoude ten opzichte van andere gemeenten in het aanwezige duurzaamheids'kapitaal'. Opvallend is dat scores voor bijna alle gemeenten erg dicht bij elkaar liggen.

2018

(Bron: <https://gdi.databank.nl/dashboard/duurzaamheid?regionlevel=gemeente®ioncode=638>, 29 maart 2019)

Ad 2. Monitoring beleidsinspanningen Zoeterwoude

Op grond van eigen ervaringen met de stand van zaken in andere gemeenten kan iedereen zien dat Zoeterwoude het goed doet: er gebeurt veel op het gebied van duurzaamheid in Zoeterwoude en de gemeente heeft daarin een zeer actieve rol. Zie de acties genoemd in de bijlage en vergelijk die met veel andere gemeenten.

Een meer kwantitatieve beoordeling van het duurzaamheidsbeleid geven landelijke monitoren. De 'Governance monitor duurzame gemeenten' is waarschijnlijk het meest geschikt om dat te bepalen (Bestuurlijke duurzaamheidsambities en hun uitvoering door 390 gemeenten in Nederland. Telos, Tilburg, 15 januari 2017). Doel van deze monitor (in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu opgesteld) is om te beoordelen of een gemeente ambitieus is en ook uitvoering geeft aan die ambities op het gebied van duurzaamheid. Zoeterwoude scoort goed op deze monitor:

- Slechts 15 gemeenten in Nederland hebben een hogere totaalscore dan Zoeterwoude (hoger dan 3,5);
- 19 gemeenten hebben een totaalscore gelijk aan Zoeterwoude (3,5);
- Ruim 350 gemeente scoren lager dan Zoeterwoude.

Onderstaande uitsnede uit de tabel waarin alle gemeenten in Nederland staan laat zien dat de totaalscore gebaseerd is op vijf deelaspecten: gemeentelijke organisatie, samenwerken, beleidskaders en monitoring, uitvoeren en faciliteren.

Gemeente	Totaalscore	Gemeentelijke organisatie	Samenwerken	Beleidskaders en monitoring	Uitvoeren	Faciliteren incl. financieel
----------	-------------	---------------------------	-------------	-----------------------------	-----------	------------------------------

Zandvoort	2,25	2,25	3	3	2,25	2,25
Zederik	3	3,25	3,5	3	3	3
Zeewolde	2,75	3	2,75	3	2,75	2
Zeist	3,25	3	3,25	3,5	3	3,25
Zevenaar	3	3	2,75	2,25	3,5	3
Zoetermeer	3	3	3,25	3	2,25	2,25
Zoeterwoude	3,5	3	3,5	3,5	3,5	3,75
Zuidhorn	3	2,75	3	4	3	2,75
Zuidplas	3	2,25	2,5	3	3,25	3
Zundert	1,75	1,25	2,75	1,5	2	1,75
Zutphen	3,25	2,5	3,25	3,25	3,5	3,25
Zwartewaterland	2,25	2	2,5	2	2,25	2,25
Zwijndrecht	3	3,25	3	3	3	3
Zwolle	3	3	3	3	3	3

BIJLAGE III: OVERZICHT MAATREGELEN SUBSIDIEVERORDENING DUURZAAMHEID

Onderstaande tabel geeft een overzicht van maatregelen voor bestaande woningen in Zoeterwoude waarvoor subsidie is verleend in de afgelopen jaren. Dit geeft een totale CO₂-reductie van naar schatting ruim 550 ton per jaar.

Maatregelgroep	Maatregel	Aantal Maatregelen				Besparing ton CO ₂ per jaar
		2012-2016	2017	2018	Totaal	
Energiebesparende maatregelen	Bodemisolatie	34	8	13	55	9
	Gevelisolatie	4	2	6	12	5
	Vloerisolatie	47	12	19	78	13
	Spouwmuurisolatie	60	14	17	91	35
	Dakisolatie	27	7	9	43	20
	HR ++ glas	73	9	15	97	48
	HR+++ glas	0	10	5	15	7
	Totaal	245	62	84	391	137
Duurzaam energieopwekkende maatregelen	Zonnepanelen	225	48	52	325	404
	Zonneboiler	5	3	6	14	5
	Warmtepomp	1	3	5	9	9
	Totaal	231	54	63	348	417
Klimaatbestendige maatregelen	Groen dak	3	3	1	7	
	Regenpijp aansluiten op regenwaterriool			1	1	
	Regenton => 100 liter				0	
	Regenton => 250 liter		1	1	2	
	Regenwateropvang voor interne toepassing				0	
	Verhard oppervlak verwijderen en vervangen door doorlatend materiaal		1	1	2	
	Verhard oppervlak verwijderen en bodem verbeteren				0	
	Totaal	3	5	4	12	
Alle maatregelen	Totaal	479	121	151	751	555